

בסיעתא דשמיא

קונטרס

מלחמת היצר

בענין השקפת התורה הק'
בעת מלחמת הציונים בארה"ק
בנוי ומיוסד עפ"י ספה"ק "ויואל משה"
וקונטרס "על הגאולה ועל התמורה"
אשר חיבר מרן רביה"ק מסאטמאר זיעועכי"א

מהדורא חדשה ומתוקנת
תמוז תשע"ד לפ"ק

יו"ל ע"י מערכת השקפה ברורה
כל הזכיות שמורות להמו"ל
הערות והארות בכל עניני הקונטרס
יתקבלו בברכה.
(בפאקס. 03.6443567)

פתח דבר

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות י"ב ע"ב, ספרי שלח קט"ו) לא תתרו אחרי לבבכם וגו' אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות, וכתב החינוך (במצוה שפ"ז) והמצוה הזאת באמת יסוד גדול בדת כי המחשבות הרעות אבות הטומאה והמעשים ילדיהן וכו', ובביאור הלכה (סי' א' ד"ה הוא כלל גדול בתורה הביא מדברי החינוך וכתב "שמפני גדול חביבותם העתיקום כמה אחרונים בספריהם" והם שש מצוות שהם תמידיות "לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחת כל ימיו וכל זמן" ובמצוה השישית מונה את מצוות ולא תתורו, ובחרדים (מצות לא תעשה מה"ת התלויה בלב אות כ"ט) כאשר מביא מצוה זו כתב ואחר שהשי"ת רואה כליות ולב איך יעז אדם פניו לטמא לבו.

והנה רביה"ק בספה"ק ויואל משה (בהקדמה בד"ה אמנם, ובד"ה כללו של דבר) השריש בנו היסוד אשר מלבד הצרה הגדולה אשר קרה לנו באשר אנו יושבים תחת ממשלת השמד והכפירה, ושהמה עוברים על השבועות ודוחקים את הקץ בעוה"ר, עוד גרוע מזה הוא מה שהמשיכו את לבות בני ישראל הכשרים למינות וכפירה נוראה רח"ל, שזה עצמה חמור מאוד כמאחז"ל (וימא כ"ט ע"ב) הרהורי עבירה קשו מעבירה, ובפרט במינות שהוא חמור מהע"ז אשר המחשבה נחשבת בה כמעשה (משא"כ בשארי העבירות) וכמבואר בגמרא (קידושין מ' ע"א) וזה פוגם מאוד מאוד, וכמש"כ רבינו שם בזה"ל וכל החושב לנטות אחר הכיתות האלה נופל במחשבה שיש בה מעיקרי ושרשי המינות ר"ל אף שאינו מרגיש בתחילת מחשבתו אבל היא סוף מעשה במחשבה תחילה, ועל יסוד זה היה עיקר התועלת והמטרה בספרו הקדוש ויואל משה ובקונטרס על הגאולה ועל התמורה, ללמד אותנו הדרך ישכון אור לבל ניפול תחת רוחות המינות והכפירה הנושבות בכל העולם ובפרט בארה"ק.

וכאשר ידוע שבכל פעם שיש איזה מלחמה עם הערביים הגרים מסביב, נתעורר מחדש כל אלו הנסיונות ויצרו מתחדש עליו בכל עת, וצריכים תמיד חיזוק חדש ולהתעורר נגדו בכוחות האמונה המקובלת לנו מדור דור, וכידוע מספה"ק דאמונה הוא מלשון חינוך, שצריכים להתרגל אליה ולשננה עד שתהא תקועה בלבנו בחזקה כיתד שלא תמוט, ובכן ראינו בזה צורך גדול ונחוץ לחזור ולהדפיס שנית את הדברים מה שכתבנו בס"ד בבירור היסודות האלו בשנה שעברה בעת המלחמה שהיה אז.

וקראנו לקונטרס הלז בשם "מלחמת היצר" לכלול בשם זה כל החלקים אשר עלינו ללמוד ולשנן בנוגע לשמירת המחשבה וטהרתה, והן המה הדי' היסודות המתבארים בפנים הקונטרס:

הא' - מה שצריכים להעיר את רוחנו בעת כזאת ללחום מלחמת השם עם היצר שלא לחשוב מחשבת פיגול להחשיב את הציונים כמצילים וליתן להם שבח ותהילה ח"ו על פעולותיהם בעת המלחמה.

הב' - שכל המלחמות האלו שעושים הציונים והצלחותיהם הם מצד היצר הרע הוא השטן הוא המלאך המוות, וכמש"כ רבינו (ויזא"מ מא' ש"ש סי' מ"ח וקו' עה"ג ועה"ת סי' כ"א) בשם רבינו גרשום ז"ל (תמיד ל"ד ע"א) שכתב בזה הלשון אל תתמה ע"ז שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולבסוף יורידם לגהנום עכ"ל.

הג' - שצריכים תמיד לזכור ולדעת שהמלחמות המה נערכים ע"י הצר הצורר אותנו והשונאים שלנו המה המינים והאפיקורסים אשר מפקידים דמי ישראל לצורך תאוותיהם ולצחנותיהם ואינם חושבים כלל על הצלת ישראל.

הד' - שעצם המלחמות המה מצירים לישראל והם צרה גדולה לכל תושבי ארה"ק שאנו מאמינים ויודעים שבמלחמות האלו שיש בהם מרידה באומות (אשר השביע אותנו הקב"ה בג' השבועות והזהיר לנו דאם ח"ו עוברים עליהם הרינו מתיר וכו' ח"ו) ושלא ברשות התורה הק' (שצריך להיות ע"י הסנהדרין והאו"ת גם כשביהמ"ק היה קיים) ובצבא המלאה זימה ופשע וודאי לא יוכל לצמוח מזה טובה לישראל אלא ח"ו וכו' ורק ע"י תפילות ותחנונים, וע"י תורה ומצוות יעזור השי"ת שלא ישמע שוד ושבר בישראל וע"י התחזקות באמונה הטהורה נזכה לביאת המשיח צדקינו בב"א.

פרק א'

קל, וזה שאמר ויקשב ה' וישמע וכו' דייק לומר ולחושבי שמו כי בע"ז מענישים גם על מחשבה כדאמרי' בקידושין (דף ל"ט ע"ב) וכו' וכש"כ במינות דגרע מע"ז ועיקרה במחשבת הלב וודאי מענישין על המחשבה וכו' וצריך לישמר בזה עכ"ל"ק.

ועיי' ע' בזה בהקדמת רבינו על ספה"ק ויוא"מ (מד"ה ועי' רמב"ן ע' ד"ה ולפי שהגאולה) שרבינו מבאר גודל פגם מחשבת המינות בדברים האלו, (עי' דברי"ו פ' צו עמ' קל"א, ופי' תרומה עמ' רמ"ח שמביא הגמ' יומא דף כ"ט ע"ב, הרהורי עבירה קשו מעבירה לענין מחשבת מינות ובע"ז הקב"ה מצרף מחשבה למעשה כמבואר בגמ' קידושין דף מ' ע"א ורבינו ז"ל מדבר מזה בכ"מ בספריו הק'), וכותב שם שמינות גרוע מע"ז כמבואר בגמ' (שבת קט"ז ע"א, ע"ז כ"ז ע"ב ועוד) וברמב"ם (הל' פ"ו ה"א, ובס' המורה ח"א פרק ל"ו האריך בביאור ד"ז, ובאגרת השמד כתב ג"כ ומינות גדולה מע"ז כמו שנתבאר בכל התלמוד, עיי' ש' שמביא ראי' להלכה מכח זה) ומסיים שברור הדבר שממשלה זו מעכב הגאולה, וע"כ חלילה להנות ולשבח אותה המלוכה המתועבת, אלא ידע שכל הצרות בא בשבילם.

ועל ענין זה מסיק רבינו (בד"ה והנה הרבה וכו') בזה"ל "ואם יעלה בידי שאזכה להוציא מהמבוכה "בדעה הרעה הזאת" אף א' מישאל הכל כדאי כי אם נקח כל פרצות הדור ועבירות המרובות הנעשות בכל העולם וישימו אותם בכף מאזנים אחת והמדינה הציונית בכף מאזנים השניה תכריע את הכל, שהיא השורש פורה ראש ולענה של אבי אבות הטומאה שבכל אבות הניזקין שבכל העולם כולו, והן המה המטמאים את כל העולם כולו" עכ"ל"ק.

וז"ל רביה"ק בהקדמת קו' עה"ג ועה"ת (עמ' י"ט) ועתה את אחי אנכי מבקש אל נא אחי תרעו אף מלחשוב מחשבת פיגול הזה ליתן איזה שבח ואומץ להכופרים האלה הממלאים את כל העולם כולו, ונשמרתם מאוד לנפשותיכם שלא יהי' לכם חלק בזה לא בדיבור ולא במעשה ולא במחשבה וכו'.

הרי לנו מדברי רבינו שיש כאן ג' מכשולים נוראים שכא"א מהם הם באיסור יהרג ואל יעבור אם לא יזהר מהם. א. שלא לחשוב "מחשבת" מינות כגון שיש טובה ע"י ממשלתם וכדו' כנ"ל. ב. ומכ"ש שלא להודות להם או לחזק החיילים וכדו' שהם השליחים שלנו וכדו', שזה "חיוק והודאה

הנה, היות שבעוה"ר אנו נמצאים כאן בארה"ק במצב קשה, בתוך רוח מלחמה בין ממשלת הכופרים והערביים, וכמובן הנסיונות עצומים, ובפרט כעת אשר בעוה"ר נתרבה הפחד והבהלה מאחר שכבר נפלו באמבע"ס בהרבה עיירות כאן בארה"ק, שמשאירים תחתיהם חורבן והרוגים רח"ל, והסכנה עצומה ונוראה, ותוצאותיה מי ישרונה ה", ובעת כזאת דרכם של כל כתבי העת למיניה"ן (תרתי משמע) להסית את הציבור ולבלבל דעתם ולהפנות מחשבתם ותקותם אל הציונים ואל ממשלתם הארורה שהם "יצילו" וינקמו מהערביים עד כמה שיוכלו, וכדברים האלה נכנסים בלב ההמון ואף בני תורה ויראים נתפסים במחשבות כאלו אשר הצבא הטמא שלהם הם ח"ו "השליחים" שלנו המצילים אותנו, ואף צריכים להתפלל להצלחתם וכדו' רח"ל מהאי דעתא (עי' בקו' עה"ג סי' ע"ז מש"כ בזה).

וע"כ בעת כזאת חובה גדולה מוטלת עלינו לעמוד על נפשינו, שלא ליתפס ולהיגרר אחרי רוח הרחוב שזה נסיון גדול כאן בארה"ק וכמש"כ רבינו (מאמר ישוב א"י סי' קנ"ג בא"ד) "והודאה ומקצת לשורש המינות גרוע ממודה בע"ז והדרים שם (בארה"ק) קשה להם מאוד ליזהר בזה כמובן והנסיונות עצומים וכו' וקשה לעמוד בענינים אשר כמעט בכל יום ולפעמים בכל רגע יש ספיקות של יהרג ואל יעבור וכו' כי בכל חשש של חיוק למינות או מודי להו הוא בספק של יהרג ואל יעבור ק"ו מע"ז עכ"ל"ק, ובקו' עה"ג ועה"ת (סו"י ב') כתב "ופשיטא דמי שחושב אפי' במחשבה גרידא שקיומה של מלכות המינים הוא לרצון לפני הקב"ה ושהוא עושה להם ניסים להחזיק בשלטונם כדי שיוכלו להתחזק בעקירת הדת ולהעביר רבים מישאל לשמד וכפירה הר"ז מין גרוע הרבה יותר מע"ז", (וכע"ז כותב שם גם בסו"ס מ"ד עיי' ש' וע"ע בס' קט"ו).

וז"ל רבינו שם בס' ע"א, "אמנם התנבא הנביא מלאכי על הסתרת פנים ובלבול המוחות והדיעות שיהי' בימים ההם בעקבתא דמשיחא וכו', ע"כ אמר הנביא אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו שיתחזקו יראי ה' בכל תוקף ועוז שלא יתעו אחר התועים ואחר השפעת רוב העולם ואיש את רעהו ולאחיו יאמר חזק והשי"ת שהוא בוחן כליות ולב יבחון דבריהם ובעת הניסיון הגדול הזה כ"א ישים נפשו בכפו ויבדוק פנימיות לבו וישגיח על דיבורו, כי בדיבורים האלה תלויים עיקרי האמונה, ויש אובר עולמו בשעה אחת ובדיבור

למינות וכפירה, והודאה בכפירה גרע טפי והוא יהרג ואל יעבור (ועי' ויוא"מ סי' פ"ח ובסי' ק"ד שהעתיק מהרדב"ז בענין זה). ג. ויותר גרוע הדבר כשמשבחים מעשיהם בפני כולם ונמצא מאשרים זדים ורשעתם ועי"ז הרבה נמשכים אבתרייהו ונמצא ה"ה ממש כמסית ומדיח רח"ל (ועי' סי' פ"ה פ"ו ועוד הרבה מקומות שמתאונן על חומרת ענין זה).

וכבר הפליגו חז"ל עד כמה צריכים ליזהר שלא לימשך למינות עד שאמרו (שבת קטז): דבורה לבית ע"ז מפני סכנת נחש ולא לבית מינות (ועי' ויוא"מ סי' ק"ה - ק"ו, ובסי' ק"י מתאונן על אלו השותו"מ המתחברים לרשעים ומושכים את כלל ישראל למינות וכפירה רח"ל) [ועצם מהות הכפירה ע"י האמונה בממשלתם וגאולתם יתבאר לקמן ביסוד הב' בס"ד].

אמנם דא עקא אף שרבינו ז"ל ביאר ענינים אלו בביאור נרחב עפ"י דברי חז"ל ראשונים ואחרונים בספרו הקדוש ויואל משה ובקו' עה"ג ועה"ת, אך לאו כל מוחא סביל דא, ללמוד הכל באופן שיכנס ללבו כל אלו היסודות באופן ברור ומסודר עד שאם ישאלו אדם אל יגמגם בה, ובפרט שדברי רבינו זי"ע אינם מסודרים כ"כ לפי הענינים. ע"כ נשתדל להביא כאן כל היסודות בקיצור נמרץ בכדי שירוך הקורא בו, ולהעיר עליהם קצת בביאור הדברים כפי צורך הענין, ונציין למקורות בד' רבינו אשר ביאר בהם אלו הענינים ויוכל המעיין לידע את אשר לפניו, ואידך זיל גמור, ישמע חכם ויוסף לקח, ויה"ר מן קדם אבוהון דבשמיא שחפץ ה' בדינו יצליח ושיתקדש ש"ש על ידינו.

יסוד הא' - ראשית יש לנו לזכור ולדעת שכל מה שהרשעים ממשלת הכופרים עושים בעת המלחמה לצורך הצלה (ואף מה שהם עושים למען הגנת התושבים ללא שום התגרות, כפעולות של שמירה בתוך העיירות שלא יפלו שמה הבאמבע"ס וכדו') אינו מגיע להם ע"ז שום הודיה ושבח! מאחר שכל הצרות וההריגות שאנו סובלים נגרם על ידם א"כ וודאי א"א להחשיבם כמצילים, וכמש"כ רבינו ז"ל בהקדמת קו' עה"ג ועה"ת (עמ' י' ד"ה והנה) וז"ל: וכל הצרות והמלחמות האיומות שעברו על ישראל שמה (בארה"ק) היה רק בשביל קיומם של אותה המלוכה, ואילו היו מוותרים עלי' בוודאי לא הי' שם מלחמות וצרות והיו עושים שם האומות

המאונחות סדר שלא יהרג אף אחד מישראל, א"כ המה הגורמים את המלחמות והצרות לא את ההצלה, עכ"ל"ק. ובסי' מ"ד חוזר רבינו על אלו הדברים ומבאר שגם מתחילה הם הציתו חרון אפם של הערביים ועי"ז נגרם כל הצרות, וגם עכשו ע"י שמחזיקים בממשלתם עיי"ש באורך.

וביאור הדברים היא שהרי ידוע לכל שעד שהתחילו הציונים להתגרות עם אומות העולם, היו בני ישראל גרים בשלום ובשלחה בין הגויים, עד שהציונים באכזריותם הבעירו בזדון את חמת האומות נגד ישראל שע"ז יצטרכו בע"כ לבוא לארץ ישראל, ואף השתדלו אצל האומות שלא ליתן לישראל מנוחה ופליטה בארצם, וכמו"כ בארה"ק התגרו מאוד עם הערביים וגם עם הענגלענדער ששלטו אז בארץ (עי' ויוא"מ סי' קי"א שרבינו ז"ל מפרט כמה עניני רשעות שעשו בזה, ומזכיר שם מענין יהודי מצרים, ועי' בקו' דברות קודש עמ' רט"ז - רי"ז ומזכיר שם אודות יהודי מאראקא - וע"ע בקו' על הגאולה ועל התמורה סי' מ"ו שגם שם מאריך בזה ומזכיר שם העובדא הנוראה אודות האניה שהיתה מלאה עם יהודים פליטים מהמלחמה שבאה לארץ הקר' שהציונים טבעוה ברוב אכזריות).

ובקו' עה"ג ועה"ת (בהקדמה עמ' י"א) כתב רבינו להוכיח שהציונים הי' להם חלק בהריגת המיליאנען יהודים מישראל בעת מלחמת העולם (עיי"ש בזה בהקדמה ויוא"מ ד"ה כללו של דבר, ובקו' דב"ק שם) וכבר הוכח כן להדיא בקונטרס שרופי הכבשנים מאשימים שמלקט מכר"כ ספרים המתארים השתלשלות הענינים ובפרט מס' מן המצר מהגה"צ ר' מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל, האיך הציונים פעלו בתחבולות שונות ומשונות להריגות והשמדות לכלל ישראל, בשיטתם רק בדם תהי' לנו הארץ.

וכן בארה"ק היה דרכם כן וכמובא בספר מרא דארעא דישראל (סוף ח"ב פרשת הכותל ופרעות תרפ"ט) ועוד הרבה ספרים המספרים על מלחמת ירושלים וכדו', שכל דרכם הי' ע"י טערא"ר משונה נגד הערביים והענגלענדער ע"י פעילי אצ"ל ולח"י, לא פחות מאשר החאמאס והחיזבאללה של היום, וכל מי שעמד נגדם במזימות האלו הי' נידון על ידם למיתה (כידוע פרשת ד"ר דיהאן ועוד).

ומאז ועד עתה נמשכים מלחמותיהם של הערביים שחוזרים ומתאבקים על הרשות לחזור ולכבוש את הארץ מהציונים,

וכל המו"מ בין של שלום במסירת שטחים וכ"ש המלחמות לא ירגיעום, וכל פעולה קטנה וכ"ש פעולות של נקמה נגדם רק מעורר חמתם עוד יותר והתוצאות הנוראות לא מאחרים מלבוא רח"ל כאשר נראה לעין כאו"א.

ובדבר הזה המשיל רבינו ז"ל (בהקדמת עה"ג עמ' י"ז) את הציונים לאיש רע מעללים ששיסה את הכלב באיש תם והאיש התם צעק בקולי קולות שיבואו לעזרו, והרוצח הזה בראותו ככה פחד לנפשו ולקח ממנו הכלב חיש מהר, בחשבו בלבו שינסה בזמן אחר להרגו ע"י שידבר את בידדות ויתן לו מאכל אשר יהיה בתוכו סם המשחית את הקול ואז יוכל לשסות בו הכלב ואף אם יצעק לא יהיה קולו נשמע, והאיש התם כשראה שלוקח ממנו את הכלב ואף נותן לו מאכל, ה' מלא שמחה ושבחו לאותו רוצח על שהצילו, ולא ידע כי הוא הרוצח שמנסה להרגו ע"י שמשסה בו הכלב (עיי"ש לשון רבינו ז"ל באורך) ומסיק רבינו והנמשל מובן שכת הציונים הארורה היא המשסה את הכלבים הרעים - דהיינו הערביים על ישראל ובתחבילותיהם בעו"ה כבר נאבדו מן העולם מספר רב של אלפים מישראל.

וכעיי"ז כתב רבינו ז"ל בויוא"מ (סי' קי"א ד"ה ונהירנא וכ"ה בקו' עה"ג בסי' מ"א), ששמע משל כזה מגדול א' שהמשיל הציונים לאיש רע שבא לבית אדם א' להתאכסן אצלו ובאמצע הלילה הצית אש בביתו וכשהרגיש בעה"ב בדליקה וברח לחוץ עם ב"ב, עשה אותו האורח א"ע כאילו גם הוא נמצא בצרה ועזר לו "להציל" חפציו (עיי"ש בפנים).

וכהיקש לזה כתב רבינו בסי' ל"ח בא"ד שאף שידוע שניצולו כמה מבני ישראל בסיוע הגרמנים הרשעים ימ"ש ע"י שוחד כסף, אבל לא עלה על לב בר דעת לשבחם כמצילים, וכו"ע ידעי שהם רשעים אכזריים ימ"ש. וגם רשעי הציונים מבני עמנו שהיו מעורבים בהצלה זו לא עלה על דעת שום אדם בעולם לשבחם כמצילים ולהחזיק להם טובה דכו"ע ידעי שלא הצילו אלא עוד קלקלו את השורה וגרמו לאיבודם של אלפים ורבבות נפשות מישראל כאשר נתברר לפני המשפט בא"י ונתגלה קלונם לפני כל.

וממילא ידע כל מאמין שהכל ה' בהשגחה עליונה מי יחי' ומי ימות וכו' רק שעכשיו מצאו הס"מ וכת דיליה מציאה גדולה להתלבש בלבוש של הצלה וכו' (ועי' לקמן ביסוד הב' בשם הגרי"ז מבריסק ז"ל שאמר ג"כ ממש כדברים האלו).

ושורש הדבר הוא שצריכים להתבונן בגודל רשעתם בעבר

ובהווה בכל מה שעושים ופועלים נגד התורה הק' ונגד ישראל ועיי"ז יתעורר בליבו הרגשת שנאה כמאה"כ (תהלים קל"ט כ"ב) תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי, ואז כבר יודעים ממילא דאין להם שום שייכות וזכות בהצלת ישראל, כמו שאמר רבינו ז"ל (דב"ק ליקוטים עי' קצ"ג) מ'זאגט מ'האמיר געזיגט, מ'האמיר "אונז" האמיר, ווער איז דער "האמיר" ווער איז דער אונז"? די זענען עפעס אונז? די כופרים די זענען דאך די גרעסטע שונאים פון אונז! ועי' בסי' ס"ז - ס"ט שהאריך רבינו בהוכחות מחז"ל עד כמה צריכים לשנאתם ולהתפלל על איבודם בברכת ולמלשינים.

ובענין הזה ידוע מה שהשיב החזון איש זצ"ל לראש הכופרים ב"ג שר"י שבקשו שיסכים לגיוס בני הישיבות, שהרי אם יבא גוי להרגך האם תצא להלחם נגדם עם גמרא? וענה לו מרן החזו"א משל למה הדבר דומה לאיש כפרי וטיפש שהי' בימות החורף על אם הדרך וידיו הי' קפואות מקור וחיפש האיך לחמם ידיו ומצא שם שלג ושפשף ידיו לתוכה וחמם את ידיו בשלג, האיש הלזה הי' שמח בזה והכריז מה טוב שברא הקב"ה את החורף הרי בלעדיה לא הי' לו שלג לחמם את ידיו, והאמת שבלעדי החורף לא הי' ידיו קפואות מקור, ולא הי' צריך לשלג. וכמו"כ אמר לו החזו"א אם לא אתם לא היינו צריכים לשום מלחמה, ודפח"ח.

יפוד הב' - שיש לידע שכל תקותינו ותפילתינו היא, אך ורק שהקב"ה יצילנו מכל הצרות האלו ושלל יפגע שום רעה בשום אחד מישראל, אבל ענין הצלחת הציונים זה אינו שייך לנו כלל ח"ו, שהרי הרבה דרכים למקום האיד לא הציילנו אם ע"י שהערביים יעזבו מעצמם המלחמה מאיזה סיבה שיהי', אם ע"י התערבות האומות וכדו', וממנו לא יבצר להמציא לנו ישועה בדרך טובה, ואדרבא אנו אף מבקשים מהשי"ת שיבטל כל מדינתם וממשלתם שהוא הגורם לנו כל הצרות האלו (וכנ"ל באות א') ומעכבת הגאולה. (עי' בקו' דב"ק פ' בהעלותך עמ' כ"ה, ופ' שלח עמ' צ"ג, ובקו' עה"ג סי' פ"ג שברור שהקב"ה לא ישאיר שריד ופליט מהבנינים שלהם ויחרבו ע"י מלך המשיח כס"ת שכתבו מין, ועי' הקדמת ויוא"מ ד"ה וזה ברור, ובסי' ס"ח, ועוד כ"מ, שרבינו מוכיח מכ"מ בד' חז"ל שממשלת הכופרים מעכב

מלחמת

היצר

הגאולה רח"ל ועי' במ' עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"ד עמ' קכ"ו) שאמר הגרי"ז "משיח וועט נישט קומען אויף די ראלען פון די מדינה".

וכן כאשר בעזהשי"ת באה הישועה מן השמים, וניצלו בני ישראל, ואמנם דא עקא שיד הציונים באמצע שהתערבו הס"מ בתוך ההצלה שיראה כאילו הוא המציל, אז צריכים לידע ולהאמין שאי"ז אלא ניסיון, שיש בכוחו של הסטרא בעוה"ר להתערב בתוך הצלתן של ישראל שעי"ז יגררו אחריו רח"ל, אבל וודאי אין הם שייכים כלל לענין ההצלה אלא מאת ה' היתה זאת בזכות בני ישראל הכשרים שעובדים את השי"ת באמונה וזכות תשב"ר תורתם ותפילותם. וכן כאשר מתפללים לישועה יש להתפלל שהשי"ת יביא הישועה באופן שלא יהי' שום התערבות הסטרא עם ההצלה (עי' קו' עה"ג עמ' י' ד"ה והנה, ועמ' י"ג ד"ה ובאמצע ועוד).

ולביאור הדבר נביא מש"כ רבינו בקו' עה"ג (סי' י"ג) מהגמ' ע"ז (דף נ"ה ע"א) שבכח הע"ז לרמות בני אדם ע"י שמתחזית בחלום לאיש א' בזמן עצירת גשמים, ומבקשת ממנו שישחט איזה אדם בשבילה ואז יבוא מטר, וכן הוזה, וזה היא מפני שהע"ז יודע הזמן שעתיד אז לירד מטר בלא"ה, ועי"ז מסמא עיני האדם שיחשוב שדוקא בשביל הע"ז בא המטר, (עי' מה שרבינו מפלפל בזה עד סי' כ"ג) וזה בא מכח עוון הדור, שכשבא הגשמים שהוא ברכה לעולם ניתן אז רשות לס"מ לנסות בהן את הבריות, (עי' גם ביוא"מ סי' ל"ו מש"כ בזה) ובספר עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"א עמ' שו - שט) הביא ג"כ ראי' מגמ' זו לענין הצלחת הציונים, ומביא עוד מירושלמי (תענית פ"ד הל"ח) שג' שנים הי' אנדריינוס מיצר על העיר ביתר, והי' ר' אלעזר המודעי יושב בשק ואפר בתענית ובתפילה שלא יחרב העיר עד שהלשין עליו כותי אחד בפני בן כוזיבא, וב"כ הרגו. יצתה בת קול ואמרה הרגת ר' אלעזר המודעי שהיה זרוען של כל ישראל ועין ימינם וכו' מיד נלכדה ביתר ונהרג ב"כ. ומסיק, מבואר מזה דלא ב"כ הי' זרוען של ישראל (אף שכן הי' נראה לעין שהי' גיבור גדול והי' הורג ברומאים לאלפים) רק ר"א המודעי המתפלש באפר עם תפילותיו, בשבילו לבד היה ההצלה.

ויש להוסיף ע"ז ממש"כ רבינו ביוא"מ סי' קל"ט בזה (אחר

שהביא בסי' ל"ט ובסי' נ"ב מדברי חז"ל וראשונים שהרגו לב"כ על שראו שאינו משיח, ויש פלוגתא אם הרגוהו בידים או הכישו נחש ע"י תפילותיהם של חכמי הדור) דעכ"פ לכו"ע גרמו חכמי הדור להריגתו, ואף שהי' נראה לעין שהוא המציל של ישראל מידי הרומיים, שכשצרו על ביתר הי' הורג בהן הרג רב והצילם, וכאשר נהרג ב"כ נגדעה קרן ישראל והי' נשפך דם ישראל כמים רח"ל, וא"כ האיך עשו חכמינו ז"ל ככה לסבב הריגתו, הרי גרמו סכנה עצומה לכל ישראל עי"ז. וע"כ מוכיח רבינו מזה שבוודאי כשראו חכמינו ז"ל שאינו משיח וא"כ נמצא שיש במלכותו לפני הזמן סכנה גדולה לכלל ישראל (כמש"כ במדרש שה"ש פ"ב או' ו' ומכילתא בריש פרשת בשלח שדורו של ב"כ עברו על הקיץ ועל השבועה) וע"כ בחרו חכז"ל את הרע במיעוט, להרגו ולבטל מלכותו "וראו בזה הצלה פורתא". ומסיק רבינו המתבונן באמת יוכל לראות מזה עד היכן הדברים מגיעים במלכות ישראל לפני ביאת המשיח כי נורא הוא עכ"ל, עי' שם עוד משל מהגרי"ז מבריסק ז"ל בענין זה מהעובדא שהי' עם הבית הלוי ודפח"ח, עי"ש.

הרי לנו מכ"ז שלא מה שנראה לעין הגשמי הוא ההצלה ויוכל להיות שהוא טעות גמור וניסיון היצר, (ועי' עוד בדברי רבינו ז"ל בהקדמה עמ' י"ג ד"ה ובאמצע, ובעמ' י"ז ד"ה ומי יודע, ומש"כ עוד בזה בסי' ל"ה ד"ה אבל, ובסוף קו' עה"ג עמ' קצ"ג, ובסי' ל"ז, ובעמ' קצ"ח, ודו"ק היטב בכל דבה"ק מש"כ דברים ברורים ומאירים. ועי"ע בסו"ס מ"ד דגם ע"כ הטבע ברור דאילו היו מוותרים על מדינתם הטמאה וודאי האומות המאוחדות יכולים לסדר שלא יהיו הרוגים, נמצא דכל אלו המלחמות המה בשביל צורך מדינתם) ועי"ש בד' הגרי"ז ז"ל שמסיק על ענין זה, "וכמו"כ כאן בניסים שאירעו בשעת מלחמה מה לנו לצרפם להישועה והרי אדרכא אלמלא הם לא היו כלל הרוגים וכל זה הוא בגללם", (דברי הגר"ז האלו מובאים בשמו בכמה ספרים, ונדפס לאחרונה ג"כ בדרשת הגה"צ ר' ישראל אלי' וויינטרויב ז"ל בשעת מלחמה (תשס"ט), שאמר שכן שמע מר' יוסף לייס ז"ל שהי' נאמן ביתו של הגרי"ז ז"ל).

ובטעם הדבר שלא יתכן הישועה וההצלה על ידם, יש בזה כמה טעמים א. דכיון שהצבא שלהם מלאה זימה, רציחה, כפירה והפרת הדת, באופן מבהיל כידוע ע"כ וודאי אין שם השראת השכינה כלל ואין הקב"ה עמם כלל ובכה"ג א"א לנצח ולהצליח במלחמה כ"א ע"י כוחות הס"מ וחיילותיו וכמש"כ (במדבר יד מב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא

מלחמה

תנפגו לפני אויביכם (ע' קו' עה"ג בהקדמה עמ' ז', וסי' י"ג, ועוד כ"מ, שמוכיח מד' חז"ל וראשונים שאם אינם מתנהגים בקדושה אין הקב"ה מסייע במלחמה). ב. דא"א להעשות נס מן השמים עבור הרשעים, ובפרט שע"ז מתעלה כח המינות שלהם וח"ו שיעזור השי"ת ליתן הצלחה לכח המינות שימשכו אחריהם ההמון ח"ו ומאתו לא תצא הרעות רק שמשמים ניתן רשות לס"מ לנסות את ישראל, (ועיי"ע בסי' י"א - י"ט, כ"ד - כ"ה, ל"א מ"ט, נ"ב, סו"ס נ"ח, ע"ב, פ"ו, קכ"ד, ועוד כו"כ מקומות) ג. ובפרט שכל מלחמתם נגד הערביים הוא נגד התוה"ק מב' טעמים הא' - שדרכם המרושע היא להפקיר דם בני ישראל בלי שום סיבה מצדקת אך ורק בשביל להשיג נצחונות (ונדבר מזה לקמן ביסוד הגי' הב' - שאף עצם המלחמה אף במצב של הצלה אסור לנו מדין התוה"ק דאין לנו סנהדרין שיוכלו לקבוע אם מותרים ליכנס למלחמה שהיא ענין דיני נפשות (ע' קו' עה"ג סי' מ"ו בסוף הקו' עמ' קצ"ו קצ"ז ד"ה ובעיקר) וכן משום איסור השבועה שלא ימרדו באומות (ע' בזה עה"ג עמ' י', ועמ' קצ"ד, ונדבר מזה לקמן בס"ד ביסוד הד').

יסוד הג' - הוא שצריכים תמיד לזכור ולדעת שהם לעולם אינם דואגים על הצלת ישראל, ורק מבקשים נצחונות וע"כ כל מלחמותיהם מתנהגים בדרך זה ולא בדרך הצלה ושלום, ואף אם יאמרו שכוונתם לשלום וודאי א"א לסמוך עליהם בזה שה"ה סכנת איבוד נפשות מישראל רח"ל, כמו שאנו רואים בדברי רבינו ז"ל שמרח והשתדל הרבה להוכיח שכל ענין מלחמתם אינו לשם הצלה כלל, ואין כוונתם אלא להוסיף נצחונות שיוכלו עי"ז להגדיל א"ע ולהתפאר ב"כוחי ועוצם ידי" ע"י גירוי מלחמה או להרוויח עוד שמחים וכדו' (ע' בהקדמת קו' עה"ג עמ' י' - י"ג ובסי' מ"ה, וסי' מ"ח, ובסוף קו' עה"ג עמ' קצ"ה, קצ"ו, ועוד לענין המלחמות דאז וגם לענין מלחמות דשנת תשי"ז וכיבוש סיני). והנה רבינו ז"ל ברוב פקחותו הי' מברר הדק היטב כל אלו הענינים של פעולות הממשלה להוכיח את האמת המכוסה מעין כל, שידעו כולם את גודל רשעותם וכוונותיהם הזדוניות בכל אלו המעשים, בעת אשר כולם נתלהבו בטענת "הצלה" ופקו"נ, ושא"א באופן אחר כ"א ע"י מלחמה. והנה אלו הנסיונות חוזרים על עצמם

היצר

בכל עת מלחמה שכולם מאמינים לאלו הפורקי עול ושלוחיהם לבלרי הציטונגע"ן שחוזרים ומשננים לשומעי לקחיהם עד כמה המלחמה הכרחית, אך ורק לשם הצלה גרידא ושא"א להם בשום פנים אלא ע"י מלחמה וכו' וכל לבב דווי לראות עד כמה שנתבלבלו הבליהם אף אצל שותו"מ שנלכדו במלכודת המינות ע"י כתבי העת וההתחברות אליהם (כמש"כ רבינו בכ"מ באורך, ע' בקו' עה"ג סי' ע"ט ועוד).

והנה אנו אין אנו יכולים לעשות כמו שעשה רבינו ולהתווכח עם התועים האלו על מציאותן של דברים, אמנם דברי רבינו ז"ל בענין זה לא על הפרט עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, וד"ז צ"ל נר לרגלינו שצריכים לידע שמרשעים יצא רשע וכל כוונתם ומחשבות לבם הוא רק רע כל היום, כיון שהם אפיקורסים ומהרסי הדת "ומוחזקים" לאנשים אשר תאוות הניצחון נחשב להם הרבה יותר מנפשות ישראל שכן עד"ז התנהגו כל השנים.

ולפלא על יראי ה' בזמנינו שאף שהדבר מוכח עד כמה המה מכזבים בדבריהם כגון כשקורה להם הזדמנות לפעול בגלוי להסית נגד החרדים (כגון מה שהי' לאחרונה בפרשת הדרת נשים פרשת עמנואל וכדו') אז כולם רואים ומכירים בכל מה שהם משקרים ומכזבים להעליל עלילות ברשע נגד שותו"מ ושופטים בחוקות סדום ממש כמנהגי הקאמעניסטן, ורק כשבא למצב מלחמה עם הערביים אז כולם מאמינים להם בכל עוז ואומרים שכל דברי הכופרים הם אמת (אף כשכל אוה"ע טוענים נגדם) ושהם צודקים בכל פעולותיהם. וכ"ז בא להם מכח ההתחברות לרשעים והכסף שלוקחים מהם שמסמא את עיניהם, ומרוח כתבי העת וכדו' (ע' קו' עה"ג סי' ע"ט וסי' פ' מש"כ בזה).

והנה מצד התורה אף כשאנשים יודעים מציאות הדברים ייש חיוב לדונם לחוב ולחשוב שבוודאי מחשבתם הי' לעשות רע" וכמש"כ החפץ חיים (בהל' לשה"ר כלל ד' סעי' ז' ועיי"ש בבאמ"ח ס"ק כ"ט שמקורו מד' רבינו יונה בשע"ת מאמר ר"ח ומהרמב"ם בפיהמ"ש אבות (פ"א מ"ו), ועיי"ש ברמב"ם (והביאו רבינו בקו' עה"ג בסי' ע') שהרשע אפי' אם יעשה מעשה אשר נראה שהוא טוב ויש בו אפשרות רחוק לרע, ראוי לשמר ממנו ולא תאמין בו שהוא טוב, ושם מיירי ברשעים גרידא, וק"ו באלו האפיקורסים שדינם חמיר טפי וכמש"כ בח"ח שם

בדרכים עמוקים בסוד ובסתר שא"א לחקור אותה עד תכונתה וא"א לידע מה מחשבתה לעשות" ומסיק רבינו וק"ו במלוכה שרואין בבירור שכך מעשיהם להעביר על הדת בתשוקה גדולה כ"כ אלא שעושיין הכל לאט לאט שלא להרגיש עליהם העולם בפ"א וה"ה בניד"ד בענין המלחמות, וכמש"כ בכ"מ בקו' עה"ג (בכ"מ כנ"ל) שהם לא כווננו כלל להצלת ישראל רק לתאוותם המרושעת שהרי מעשיהם מוכיחים לכך וגם הוה חזקה בהכי וכנ"ל.

וזה כונת רבינו בקו' עה"ג (בסי' מ"ו) אחרי שמוכיח שכל המלחמה הי' אז לשם ניצחון גרידא ושעפ"י תורה אסור בשו"א ללחום בזמה"ז, כיון שאין נכנסים למלחמה אלא עפ"י סנהדרין, וע"ז מסיק רבינו אמנם אפי' מי שהוא משוחד לציונות וכו' אחריו וא"א לכוין בדעתו אל האמת (לראות המציאות האמיתי כנ"ל ושע"פ תורה בלא"ה אין היתר) מ"מ עכ"פ א"א להכחיש ולא יחלוק ע"ז שום אדם שבוודאי צריך לדון בכבוד ראש ובדעת תורה אמיתית כדן דיני נפשות אם לצאת למלחמה או לחדול, ועתה ניחזי אנן מי הם המכריעים ועל מי סמכו להכריע בדבר הנוגע לפקו"נ מישאל ואיך יתכן לחשוב שתהא דעת תורתנו הקדושה מסכמת שתינתן הכרעה זו בידי הכופרים ומופקרים מושלי ומנהיגי המדינה הציונית שקל בעיניהם דמם של ישראל ומנוסים ומורגלים בכך להפקיר ולשפוך דמים עכ"ל"ק. (וכדברים האלה כתב גם בהקדמת קו' עה"ג בעמ' יב בד"ה ותמה, עיי"ש, ובסוף קו' עה"ת קצ"ח בא"ד ועל מי סמכו וכו').

(בבאמ"ח ס"ק ל"ב) דאף דבסתם רשע שמצוה לדבר עליו ולשפוך עליו בוז וקלון יש לזה עכ"פ כמה תנאים שצ"ל לתועלת וכו' אבל בפורק עומ"ש אי"צ כל אלו התנאים ו"מצוה" לדבר עליהם בכל מה שיוכל (עיי"ע בזה בכלל ח' סעי' ה' - ו' ובסוף הספר ציור ג' וס"ק ט' שם ודו"ק), גם ידוע מאחז"ל "סתם מחשבת מין למינות (עיי' מס' חולין דף י"ג ע"א ועיי' ברמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ה דמסיק שם ומחשבת מין לע"ז וכ"ה בחי' רמב"ן גיטין דף מ"ה ע"ב ד"ה הא דאמרי') דהוה חזקה גמורה בהכי והוא הדין לענין ניד"ד וכמשה"כ כי לא ישנו אם לא ירעו וגו' (משלי ד' ט"ז) ובפרט שרוב הראיות מורים שפעולותיהם הם כפי מה שהם מורגלים כדרכם המרושע.

ואף כשנראה לפי השמועות שבאמת הם צודקים לפי טענותיהם, יש לידע ולזכור שעפ"י רוב כל חשבונותיהם האמיתיים הם טמורים וגנוזים, וחכמים המה להרע, ועושים הכל בדרך עקלתון שלא ירגישו איזה רשעות טמון במעשיהם וכמו שראינו בכמה דברים שנתפרסמו רשעותם ודברי הנבלה הרבה שנים אח"כ וכמש"כ רבינו בויא"מ (מא' ישוב א"י סי' קמ"א) דכשהם נסוגים אחור מלבצע זממם לעקירת הדת וכדו' הר"ז מחמת הפחד והבושה אשר יש להם מהאזה"ע ובפרט כשנצרכים להם ולכספם.

ובסי' קנ"ד שם מבאר רבינו הגמ' שבת (י"א ע"א) אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקין לכתוב חללה של רשות ומביא רבינו מפרש"י והמלבי"ם דהפי' הוא "שהנהגת המלוכה מתנהג

פרק ב'

כאשר יתבאר לפנינו שגם יסוד זה הוא ברור ומוסכם לכו"ע בלי שום חולק, (ואכהמ"ל בביאור יסוד הדין בעצם הג' השבועות שזה הלכה מפורשת בגמ' סוף כתובות בלי שום חולק והובא להלכה בראשונים ואחרונים וכן הי' פשוט וידוע בכל הדורות בלי שום פקפוק וערעור, ואפי' החובבי ציון התנצלו שעולים לא"י רק "ברשות" הגוים, וע"כ טענו שאין זה נכלל באיסור עלי' בחומה וכדו', ורק בעת הקמת המדינה נולד הטענה דכל הג' שבועות אינם הלכה וכדו' ואי"ה במקו"א נאריך בזה).

יסוד הד' - שנדע נאמנה דאפי' "לצורך הצלה" אין שום היתר עפ"י התורה לעשות מלחמה בזמן הזה. ראשית אסור, להכניס אנשים

הנה בביאור היסוד הרביעי לא נוכל להסתפק בדיבורים קצרים, וההכרח להרחיב הדיבור בזה, מאחר שרבינו ז"ל קיצר בזה בקו' עה"ג (ולקמן נבאר הטעם בזה) וגם שהעולם טועין בזה ונגררים אחר פתגם הרחוב דבענין זה נאמר "הבא להרגך השכם להרגו" ושפקו"נ דוחה כל התורה כולה וכדו', ובאמת גם ענין זה לא הניח רבינו מלבררו על נכון בספה"ק ויז"מ וקו' עה"ת בכ"מ, וגם בזה לא חידש דבר מעצמו כי אדרבא כדבריו הק' כן הי' ידוע ומקובל בכל הדורות לדבר פשוט (כאשר נבאר להלן בראיות מוכחות) ורק הציונים הדתיים והנגררים אחריהם הן המה שחידשו הטענה של פקוח נפש וכל המעיין בסוגיא זו יראה בעצמו עד כמה שקרו בטענה זו

מלחמה

מישראל לִסְכַּנַת נפשות ע"י מלחמה כיון שאין לנו בזמה"ז לא מלך ולא סנהדרין ואין מוציאים למלחמת הרשות אלא עפ"י ב"ד של ע"א וגם במלחמת מצוה אין מוציאים למלחמה אלא עפ"י מלך.

והרי א"א לידע מתחילה מה יהי' תוצאות המלחמה ויתכן ח"ו שעוד יגדל הסכנה והגוים יהרגו בהם רח"ל, א"כ נמצאת הכניסה למלחמה ממש כרציחה גמורה לדון נפשות החיילים לספק מיתה, ובפרט בזמן שברור כשמש שיש דרכים אחרות להצלה ע"י הכנעה להעבריים או לבקש מאומות המאוחדות שיעשו איזה סדר שימנע השפ"ד (וכמו שעשו העדה"ח בעת מלחמת ירושלים עצות הנ"ל, רק שהציונים זעמו על פעולות האלו ולא הניחו להשכין שלום, ורצו לנצח דווקא בדם ישראל כהבריונים בגמ' גיטין (נ"ו ע"א) וע"כ לא איסתעיא מילתא) או אפילו לברוח דיותר עדיף מלגרות מלחמה, (עי' כ"ז בקו' עה"ג בהקדמה עמ' י' ד"ה והנה, ובסי' מ"ד - מ"ט).

והנה בסוף קו' עה"ג בעמ' קצ"ג - קצ"ט מאריך הרבה, בביאור ענין זה, ומביא שם מהנודע ביהודה (מהדו"ת חאבה"ע שאלה קכ"ט) דבזמה"ז שאין ב"ד של ע"א ולא מלך וחלוצי צבא לא שייך מלחמה כלל וע"כ אין דין יפת תואר, וכ"כ החת"ס לענין דין נקי יהי' לביתו דע"כ לא הביא הסמ"ק דין זה שהוא עשה וכן השמיט הלאוין דלא יצא בצבא ולא יעבור וגו' מפני שאינם נוהגין אלא בשעה שיש מלכות לישראל ונלחמים עם אויביהם ולא בזמה"ז כלל, עכ"ל חת"ס שם.

והחינוך כתב כן כמה פעמים עי' לשונו במצוה תקל"ב במצות יפת תואר שכ' "ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל שרוים על אדמתן" כי אז הרשות ויכולת בידם להלחם עכ"ל ובהמשך הדברים מביא רבינו מדברי הפוסקים דאין ליכנס לסכנה דפקו"נ בכדי להציל את חבירו וא"כ וודאי דאסור לכוף על אנשים מישראל ליכנס למלחמה כזאת וכ"ש בניד"ד דגם ההצלה אינו ברורה וח"ו יכולים שניהם להיאבד עיי"ש (ועי' במשנ"ב סי' שכ"ט ס"ק י"ט שהביא כן מהאו"ה ומוסיף עוד דאף לספק סכנה אין ליכנס מפני חבירו).

שנית, הוא הדבר אשר כתב רבינו בקו' עה"ג (עמ' קצ"ד בסוד"ה שנית, לאחר שהאריך בביאור הענין הנ"ל שאסור להכניס בני ישראל לסכנה) וז"ל "ואמרו רבותינו ז"ל שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות ואיסור העברה על

היצר

השבועות קיימת אפי' על אומות השונאים אותנו ומריעים לנו כאשר ביארתי בספרי ויואל משה (סי' ע"ה) מדברי הרמב"ם באגרת תימן ועוד מקורות נאמנים מדברי חז"ל שאיסור התגרות ומרידה באומות נוהגין בכל דורות הגלות, ועוד נחריב הדיבור בזה" עכ"ל.

והנה כאשר תעיין שם בדבריו תראה שאינו מדבר כלל מענין הג' שבועות עד סוף המאמר רק הביא הפוסקים הנ"ל דבזמה"ז "לא שייך מלחמה" עם האויבים וגם הביא לשון החינוך הנ"ל דנראה להדיא שבזמה"ז "אין רשות" לנו להלחם (לבד ממה שאין היכולת, ושם לא הזכיר כלל ממה שאין לנו מלך וסנהדרין ורק כתב שאין רשות ללחום כשאין בני ישראל שרויים על אדמתן) ומוכיח רבינו מזה שאפי' מש"כ הרמב"ם (פ"ה מהל' מלכים ה"א) "שעזרת ישראל מיד צר נקראת מלחמת מצוה" ג"כ אינו שייך בזמה"ז וכדחזינן שכל הפוסקים הרי"ף והרא"ש והטוש"ע ונו"כ כולם לא הזכירו הך דינא עכת"ד ונראה כוונתו בזה דר"ל דאף שבמשך הדורות הי' באפשרות להתקבץ מעצמם ללחום עם הגוים (דאף שאין סנהדרין וא"א לכוף על אנשים שישתתפו במלחמה, עכ"פ הי' אפשר שיתאספו מאליהם בלא כפייה) ולעשות הצלה מ"מ ס"ל דאסור וע"כ הטעם משום דבזמן הגלות אינו שייך כלל ענין המלחמה בשום אופן, וזה מה שכתב רבינו שכ"כ בויוא"מ כדיתבאר לקמן.

ויותר מפורש ד"ז בויוא"מ בסי' ל"ג וכן בקונטרס דב"ק (עמ' קע"ט - ק"פ) שהק' רבינו עמ"ש"כ המהר"ל דאפי' אם הגוים כופין אותם במיתה ועינויים קשים לא יעברו על השבועות, דלכאור' האין יתכן שהגוים יכופו על בני ישראל להשתחרר מאיתם, אלא ע"כ הכוונה שאף אם יעשו האומות ח"ו כל מיני אכזריות של מיתה בעינויים קשים ומרים עד שירגישו שאין להם שום עצה אלא לעשות להם מלוכה לעצמם "להינצל" מן הגוים אעפ"כ הר"ז אסור כדין שמד שהוא ביהרג ואל יעבור (ובעזהש"י לקמן יתבאר ד"ז בטעמו ונימוקו).

ועוד יותר מבואר ענין זה בהקדמת קו' עה"ג (עמ' י' ד"ה והנה) שמבאר בהרחבה עד כמה מיתרות ואסורות המלחמות שעושים הציונים להחזיק שלטונם שהוא עצמו האיסור בשבועות שהם ביהרג וא"י, ומביא אח"כ את דברי הרמב"ן (ריש פ' וישלח) שמה שהתקין יעקב א"ע כשעשיו בא להרגו לדורות תפילה ומלחמה, שזה רמז לדורות להתנהג ככה עם

בני עשיו להזמין א"ע לדורון ותפילה ומסיק "ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל", וכתב ע"ז רבינו בזה"ל הנה תראה במש"כ שאף בעת ההכרח שיהי' בדרך מלחמה סיים לברוח ולהנצל דכל טצדקי דאפשר לעשות שלא ללחום, אף ע"י

בריתה מחויב לעשות זולת בשא"א בענין אחר עכלה"ק (ומש"כ רבינו זולת בשא"א בענין אחר יתבאר להלן בס"ד) וסיים שם שגם יעאע"ה בוודאי הי' בכוחו להפיל את עשיו ואת אנשיו ואעפ"כ הכניעו א"ע מאוד לפני עשיו להורות לנו ענין זה.

יסוד האיסור מרידה באומות אף כשהם מתנהגים עמנו באכזריות וברציחה, מבואר בראשונים ובאחרונים וכתבו שכן היה מקובל בכל דורות הגלויות

והנה ביסוד הדבר מה שהביא רבינו מהרמב"ן, כן מבואר בעוד הרבה ראשונים, ע"י בפי' האברבנאל עה"ת שם (ושם מסיים בזה"ל "ובמלחמה לברוח ולהציל מתחת ידו), ויותר מפורש כן בפי' רבינו בחיי שם שסיים בזה"ל "אבל במלחמה אי אפשר, שנאמר השבעתי אתכם בנות ירושלים השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות", וכ"כ כלשון זה בפ' אמרי שפר להר"י בן המהר"ם חלאוה, וכ"כ בפי' הכלי יקר בספרו עיר גיבורים עה"ת שם, ובשלח"ק (פ') וישלח עמוד הגולה, ותושב"כ פ' משפטים בדרוש לפ' שקלים) וע"י בפנים דבריהם שכולם הדגישו להדיא שלא שייך מלחמה בזמה"ז, (ואף בזמן שבא עשיו להרוג) כיון שאנו מושבעים שלא למרוד באומות, ופי' מלחמה דהיינו בריחה או שתדלנות.

וכן פי' גם בספרי האחרונים ע"י צפנת פענח להגאון מראגאטשוב ז"ל (פ' מקץ מ"ג י"א) ובס' חפץ חיים עה"ת (פ' דברים) שמביא המדרש (דברים פ"א סי' י"ט) עה"ת (דברים ב, ג) פנו וסעו לכם צפונה אם ראייתם אותו (את עשיו) שמבקש להתגרות בכם" לא תעמדו כנגדו אלא הצפינו עצמכם מלפניו (ושאלה כנסת ישראל) ולהיכן נברח (ובא התשובה מהקב"ה) ברחו לתורה ואין צפונה אלא תורה וכדו' (ע"י ויו"מ (סי' מ"ב) שהביא מדרש זה ומש"כ בזה) וכתב ע"ז מרן הח"ח ז"ל עלינו ללכת בעקבות יעקב אבינו במלחמתו עם עשיו אחיו וכהרמב"ן פ' וישלח וכו' (ומעתיק לשונו כנ"ל, ומסיק) והנה כל זמן שהלכנו בדרך הכבושה הזאת הצילנו הקב"ה מידם ומאז הודחנו מדרכינו וחדשים מקרוב באו וכו' הלכנו הלוך וחסור וכו' ה' ירחם על עמינו וישוב שופטנו כבראשונה (ועיי"ע בזה שם בפ' שמיני מש"כ בזה).

וביותר הרחיב בזה הדיבור תלמידו הגר"א וואסערמאן זצוק"ל (קובץ מאמרים עקבתא דמשיחא, מאמר גלות וגאולה עמ' ש"י - ש"א) שמתאונן גם הוא על ענין זה שמלפנים היה הכל מתנהל לפי דעת תורה וגם בענין היחס בינינו לאוה"ע היו

נשמעים לד"ת, אך בעוה"ר בדור הזה לא שואלים דעת תורה והכל נקבע עפ"י דעת אנשי הפאליטיק והצייטונגען ששואבים הגיגיהם משיטת ככל הגוים בית ישראל רח"ל, אבל שיטת התורה היא הג' שבועות שהשביענו הקב"ה, וכדאיתא במדרש (ילקו"ש שמות רמז קס"ח) בשעה שאתה רואה שבשעה חציפה "לא תעמוד כנגדה" שאני נתתי לו מקום לשעה, ומביא עוד לשון המדרש הנ"ל הצפינו עצמכם וכו' א"ר יהודה בר שלום אמרו לו ישראל רבש"ע אביו מברכו "על חרבך תחי" ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם ולהיכן נברח, ברחו לתורה וכו' ומביא שם עוד מאחז"ל בענין זה ומסיק שכל המאמרים מכוונים לדבר אחר "ליהודים אסור לעמוד נגד רודפיהם" עכת"ד.

וכדבר הזה מבואר בהרחבה גדולה בספר צרור החיים בחלק קיץ הימין (להגאון ר' אברהם אב"ד עמדין ז"ל - נדפס באמסטרדאם שנת תק"פ) שמוכיח ממקראות התנ"ך ומגמ' כתובות (בסוגיא דג' שבועות) שגזירת הגלות הוא בכל מצב ובכל זמן, ומביא ראיה מן הניסיון שאף בימי הגלויות היו יכולים לפרוק עול הגוים מעליהם אבל עכ"ז קבלו עליהם הכל באהבה ולא עשו בזה שום דבר מעצמם וז"ל שם בא"ד "עכ"ז לא עלה על לבם מימיהם לצאת חפשי וכו' לא נשאו ראש, סבלו עול הברזל אשר הוטל על צווארם "ואכזריות חמה" אשר שופך על נפשם בעתים הראשונים מהגזירות והחרמות והשמדות ר"ל באהבה כי ידעו אשר יד ה' עושה כל אלה" וכו' (עיי"ש שהאריך מאוד בביאור הדברים).

וכן הביא ראיה ממה שבימי מרדכי ואסתר כשגזרו עליהם כיליון והרג רח"ל לא עשו שום דבר לבד מתפילה ותענית עד שניתן להם רשות ממלך אחשוורוש להקהל ולעמוד על נפשם, ואף שבוודאי הי' ביכולתם לעשות מרידה וכ"כ הכתב סופר (החדש לפורים) להביא רא' ממצרים ובפרט בימי המן "שהיו יכולים להתאסף ולעשות מרידה במדינה אולי יצליחו,

ואם לא מה יאבדו שבלא"ה נידונים המה כמורדים במלחמות לא כן עשו אלא אחזו אומנות אבותיהם צעקו והתפללו לה' וכו'.

ובספר דברי שאול להגאון בעל שואל ומשיב ז"ל, (פ' שמות ד"ה הבה) מביא דברי הצרור חיים הנ"ל ושיבחה הרבה, ומוסיף ע"ז בזה"ל כי באמת בני ישראל במצרים לרבוים וכו' א"כ הי' בידם ללחום בעד נפשם ובפרט אחרי כי עשו שונאיהם כרצונם ושחטו ק"נ ילדים בכל יום כדרשת חז"ל א"כ מה להם ולחייהם וכו' ורק כי היו אסורי התקוה כי יוסף אמר להם בעת מותו פקוד יפקוד אתכם והיינו כי לא יעשו דבר, רק שה' יפקוד אותם והם שמרו הצוואה הלז ולכך כשמת מלך מצרים לא לבם הלך להקהיל קהילות ולהמתיק סוד לעמוד על נפשם במלחמה רק צעקו אל ה' וכו' עכ"ל, (ע"י בספר אפס בלתך גואלינו שמואב שם רובן של אלו המקורות ככתבם וכלשונם).

עכ"פ העולה מכל הנ"ל דהשבועות שהשיענו הקב"ה המה שרירים וקיימים לעולם אף כשאזה"ע מעניים אותנו בגזירות ובמיתות וכדו', וזה מש"כ רבינו בסוף קו' עה"ת שאיסורם של השבועות קיימות אפי' כשאזה"ע מריעים לנו וכמוש"כ בויזא"מ שכ"מ מאגרת תימן להרמב"ם ועוד מקורות (כנ"ל לשון רבינו בזה).

והנה שם בויזא"מ (ס"י ע"ה) מביא רבינו טענת האפיקורסים שאומרים דכיון שאזה"ע לא קימו את השבועה (שלא ישעבדו בישראל יותר מדי) לכן הותר גם לנו לעבור על השבועה, ודוחה רבינו את טענתם בכמה ראיות, ומתחילה מביא ראיה ראשית דבכל אלו המקומות שעברו על השבועות ונענשו היו ג"כ במצב כזה שהגוים התאכזרו על היהודים, כגון מלכות רומי התאכזרו על ישראל ברציחה נוראה כמבואר במדרש (איכה בפתיחתא) ואעפ"כ נענשו דורו של בן כוזיבא על שעברו על הקץ, וגם הרמב"ם באגרת תימן הזכיר האכזריות של המלכות הישמעאלית.

וז"ל האג"ת שם בא"ד שהקב"ה הפילנו במהמרות עוונותינו בתוך אומה זו שהיא אומת ישמעאל שרעתם חזקה עלינו וכו' ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה וכו' ואנחנו

בעודינו סובלים שעבודיהם וכזביהם ושקריהם למעלה מיכלתינו שאין ביכולת האדם כח לסבול ויהי' כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים ל"ה י"ד) ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו, וכמו שהוכיחנו רבותינו לשאת כזבו ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו "ומשמע ודומה ומשא" שמע דום וש! וכו' וכו' שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו "בחרום ובמלחמה" עכ"ל (ויש גי' אחרות שכתובת "במלחמה וחרב" ומקורו ממדרש הגדול (דברים כ', י') ודרשו כן מקרא דכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה) ואח"כ מזהיר הרמב"ם שח"ו לא יתקוממו נגד הגוים ולא יעברו על השבועות עיי"ש שהאריך הרבה בזה, והרי לנו להדיא מד' הרמב"ם דאף במצב כזה של אכזריות והרג רח"ל יש לסבול ולשתוק וח"ו לעבור על השבועה.

גם הביא רבינו ראיה ממה שגם המצרים הגדישו את הסאה ועברו על שבועתם ואעפ"כ נענשו בני אפרים כשעברו על השבועה. והביא עוד את דברי מהר"ל שכתב להדיא (בספרו נצח ישראל פרק כ"ד בסו"ד שם) שאף אם רוצים האומות להמית אותם בעינויים קשים לא יהיו יוצאים, ושכ"ה לענין כל א' מהשבועות, הרי לנו מבואר ומפורש בדבריו שדין השבועות הם ממש כדין "יהרג ואל יעבור".

אח"כ מביא רבינו העובדא שכתב הקדוש ר' אברהם גאלאנטי זצוק"ל (בספרו זכות אבות עמ"ס אבות פ"א מ"י) שעלה בלב אנשי פארטיגאל להרים ראש וללכוד המלוכה ולהרוג ראשיהם, והי' שם זקן א' ושאל ע"י שם אחד, והשיבוהו משמים אם תעירו ואם תעוררו וכמו שפי' רז"ל ג' שבועות וכו' (ומפרש בזה המשנה אל תתודע לרשות דהכוונה לרשות הס"מ עיי"ש), וכתב ע"ז רבינו וז"ל והנה אנשי פארטוגאל עשו גזירת שמד והרגו במיתות משונות רח"ל כנודע והנה עברו על השבועה באופן נורא וכו' וכפי הנראה מאותה המעשה שבס' הנ"ל שהי' בכוחם להרגם וללכוד המלוכה ולהנצל מכל אלה ואעפ"כ השיבו מן השמים שלא לעבור על השבועה (ורא"ג ז"ל הביא זאת להורות הנראה למעשה שכן צריכים להתנהג עיי"ש).

ביאור הטעם ביסוד הנ"ל למה אינו נדחה איסור מרידה באומות מחמת פקוח נפש וכמו שכן הדין בכל התורה כולה מלבד הג' עבירות החמורות

דלכאו' למה יהי' דין הג' שבועות באיסור יהרג וא"י, הרי

והנה בויזא"מ (סימן ל"ב) נתקשה רבינו בדברי המהר"ל הנ"ל

בכל התורה כולה קיי"ל דפקוח נפש דוחה הכל לבד מג' עבירות החמורות מדכתיב "וחי בהם", והנה לפמ"ש"כ כל רבותינו הנ"ל דאין לנו היתר בשום פנים להתקומם מעצמינו לעשות לנו חירות מהגוים אף במצב של פקו"נ לכאור' לא קשה כ"כ, דבזה שפיר נוכל להבין דכמו שמצות קידוש ה' אינו נדחה מצד וחי בהם כיון דבהכי חייב' רחמנא (עי' ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה הל"ב דמצד מצוות קידוש השם יש ליהרג אפי' על כל מצוות שבתורה כשרוצים להעבירו על המצוה בפרהסיא ואע"פ שאין בזה כפירה דא"כ אפי' בצנעא הר"ז ביהרג ואל יעבור) ה"ה בזה כיון שבכל הדורות היו הגוים מתנהגים עם בני ישראל באזכריות ורציחות א"כ ע"כ שהקב"ה השביענו אף בדורו של שמד שלא יפרקו עליהם עול השיעבוד, משא"כ בשאר מצות שלא נאמרו בסכנה דוקא בהם שייך לידחות מצד פקו"נ.

וכע"ז י"ל בדרך אחר עפ"י מה שביאר רבינו בויא"מ (סי' מ"ד - מ"ה, ובסי' ע"ו) שבאמת לא ה' לו לאדם להשתדל בצרכי פרנסתו (ואעפ"י שיוכל למות ברעב) אלא לבטוח בה' שיזמין לו פרנסתו, אלא שהקב"ה צוה לעשות השתדלות וכמוש"כ (דברים י"ד, כ"ט) למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשי ירך אשר תעשה (עיי"ש שמביא כן מד' הראשונים, והלימוד מקרא מבואר בספרי פ' ראה סי' קכ"ג ובילקו"ש תהלים תתפ"ג), וביותר אנו מוצאים מבואר ד"ז לענין הרפואה, בגמ' (ב"ק דף פ"ה ע"א) ורפא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות, ופרש"י,

ולא אמרי' רחמנא מחי ואיהו מסי, ובתוס' (ד"ה שניתנה) דכשנחלה בידי שמים ומתרפא נראה כסותר גזירת המלך וקמ"ל דשרי (והו"ד בב"ח יור"ד סי' של"ו, וכ"כ ברשב"א, ובתוס' רבינו יהודה (במס' ברכות דף ס' ע"א), ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תי"ג) כתב בא"ד (אחר שביאר גודל חובת האמונה בהשגחה) "ואם חל המקרה כחליים מותר להתעסק ברפואות ובלבד שיהא לבו לשמים והוא אמרו ורפא ירפא ואמרו ז"ל מכאן וכו' ואמרם "ניתנה רשות" לומר שאין זה היפך מה שהזהירה תורה בהשגחה עכ"ל, ועי' בחכמת אדם (כלל קנ"א סעי' רה) שכתב להדיא דאילולי מקרא מפורש ה' אסור לנו להתרפאות) ואף שד"ז איירי גם במצב של פקו"נ (כמבואר כן להדיא בתורת האדם להרמב"ן ענין הסכנה ובטוש"ע (יור"ד סי' של"ו סעי' א') וגם דמימרא דר"י מובא גם הגמ' ברכות (סי' ע"א) ושם איירי להדיא מענין סכנה וכמוש"כ הרד"א המובא בא"ד ובמחש"ק ובאה"ט ובשעה"צ באו"ח סי' ר"ל סעי' ד') אעפ"כ לא באו להתיר מצד "וחי בהם" דלא שייך היתר וחי בהם אלא באופן שיש לנו להשתדל עבור חיותינו בזה אנו אומרים שיש לנו להשתדל בהם אף ידחה לדבר מן התורה משא"כ במה שלא קיבלנו רשות מהקב"ה להתעסק וודאי יש לנו לסמוך על הקב"ה שהוא יודע מה שטוב לנו לנפשותינו, וא"כ ה"ה לענין הגלות והגאולה דלא די שלא קבלנו רשות על ההתעסקות בזה אלא שעוד השביע הקב"ה אותנו בשבועה חמורה שלא לעשות כלום בשום אופן, א"כ וודאי לא שייך בזה להתיר מצד פקו"נ.

הביאור בזה לפי דברי המהר"ל והנפק"מ היוצא מזה להלכה

המהר"ל שכן הדין אצל כאו"א מהשבועות, ודו"ק) וא"כ צ"ב דבריו שהרי באופן זה אינו נחשב כחירות כלל כיון שעושים זאת בכפי' ולא ע"ד חירות, ואין לומר שבכ"ה"ג דוקא היתה השבועה וכנ"ל לענין מרידה באומות, שהרי לענין שאסור להתקבץ ביחד אינו מוכרח שיהי' אפי' במצב פקו"נ, וגם אינו סתירה בהשגחה שהרי אינו עושה כן מצד שרועה להיעזר מן הגוים ומן הגלות אלא בכפי' גרידא, וכקו' רבינו בסי' ל"ב כנ"ל.

ואשר על כן ביאר רבינו (סימן ע"ו) דכיון דפעולות של גאולה מראה על כפירה בג' יסודי האמונה, ראשית הר"ז כפירה בהשגחה כנ"ל שנית הר"ז מראה על כפירה במה שהעידה התורה"ק שלא יהי' גאולה טרם שישובו כל ישראל בתשובה (וכדנבאר בסי' מ' מ"א, וסי' מ"ב באורך דכמו הכופר בביאת משיח

אמנם כ"ז ה' אפשר לפרש לענין לעשות חירות לעצמינו נגד גזירת הגלות אמנם בדברי המהר"ל עדיין יקשה שהרי הוא כתב שאפי' אם הגוים ירצו להמית אותם אותם בעיניהם קשים "לא יהיו יוצאים ולא יהיו משנים בזה וכן הפי' אצל כל א' וא'", נמצא לכאור' מדבריו שאפי' אם הגוים יכפו על בני ישראל לעלות לארץ ישראל ביחד דהוה עלי' בחומה צריך שיהי' להם מסירת נפש שלא לציית להם (עי' בויא"מ סי' כ', וסי' ל"ב - ל"ג, ע"ו, פ"ח, נראה להדיא שהבין רבינו כן שזה הוא פשטות כוונת המהר"ל אלא שבסי' ל"ג כתב בא"ד הגם שאפ"ל לפרש כוונתו וכו' (ע"ד שהבאנו לעיל וכמוש"כ בקו' דב"ק) אבל גם לפי זה צ"ל שנתן לזה דין יהרג וא"י כדין שמד וצ"ל מנין לו זה, אבל בזה אפ"ל שמתורץ קושייתו כנ"ל מש"כ בסי' מ"ה, ובסי' ע"ו, אבל רבינו לא הסתפק בזה שלמד בפשטות כוונתו כמש"כ כאן וכ"מ ממש"כ

ה"ה כופר גמור כמוש"כ הרמב"ם בכ"מ כיון שזה כפירה במה שכתב בתורה, לפי קבלת חז"ל שיהי' לנו גואל והוא המשיח, ה"ה בכפירה במה שמבואר להדיא בתורה הקדמת התשובה טרם הגאולה עיי"ש מש"כ בזה באורך).

והשלישית הוא מה שביאר בסי' מ"ב דעצם הענין ליקח לעצמו גאולה ומלוכה טרם הגיע עת הקץ הוא ענין של כפירה ר"ל, וכוונתו שזה ענין כפירה בעצם האמונה דביאת משיח, דהנה בסימן ל"ב הק' אמש"כ במכילתא על בני אפרים שלא שמרו ברית אלקים ובתורתו מאנו ללכת דלכאו' קשה הרי עוד הי' לפני קבה"ת ותי' בסי' מ"ה דכל התורה"ק מיוסדת על יציאת מצרים ומציא"מ נלמד העיקר שהקב"ה הוא הגואל, (ויסוד זה מבואר בסמ"ק מצוה א', ובריקאנטי, ועוד, שמיציא"מ נלמד החיוב להאמין ולחכות לביאת המשיח וזה מש"כ אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו', וז"ל הסמ"ק בא"ד שם, וע"כ מאחר שהוא דיבור ה"ק, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כן אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלקיכם "ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם" וכן יושיענו ברחמי שנית כדכתיב ושב וקבצך מכל העמים וגו' עכ"ל, ועיי' מש"כ בסי' י"ח בשם הנזה"ק בזה, ועיי' דרך פקודיך שכל הי"ג עיקרים נלמדים מיציא"מ ומביא זה מקדמונים).

ובסי' י"ח ובסי' כ"ה ובסי' מ"ח וסו"ס ע"ה ועוד כו"כ מקומות ביאר רבינו ד"ז שמבואר בהרבה מקומות במקראות תנ"ך ומאמרי חז"ל שרק הקב"ה יגאלינו בלי שום פעולה מצידנו, וא"כ כל העושה בעצמו שום פעולה כזה הר"ז כופר ביסוד ביאת המשיח (ואכה"ל, וכל דברי הראשונים והאחרונים מלאים מזה, עיי' בספר אפס בלתך גואלינו, ותרעה קצתם, ורק הבאנו מש"כ לענין יציא"מ להראות למה חילק רבינו עיקר זה והעיקר להאמין בהבטחת התורה"ק שיהי' תשובה לפני הגאולה בתתי ודו"ק) שמראה על שאינו מאמין בגאולת ה' וע"כ רוצה להשתחרר מעצמו.

וכיון שבפעולות של גאולה דהיינו העברה על השבועות שהם החירות (עיי' מרידה) והקיבוץ, ועלי' לארה"ק (עלי' בחומה) דכ"ז צריך להיעשות רק עיי' משיח צדקינו (עיי' מהר"ל שם בביאור ענין זה, ועפ"י המדרש ידוע שאני מפזרן תדע שאני מכנסן וכו' וכן נראה גם משאר מפרשים ואכמ"ל) נמצא עשה איזה חלק של גאולה, נגד התורה"ק והאמונה כנ"ל ומראה בזה שח"ו כופר בכל העיקרים הנ"ל, והביא רבינו בויוא"מ (סי' ע"ו) את דברי השלה"ק (במס' שבועות סו"פ נר מצוה) שהביא מש"כ בשם המהרש"ל (מס' ב"ק פ"ד דין ט') דלשנות דבר א' מן

התורה ואפי' לומר להגוים ע"מ שפטור שהוא חייב וכדו' צריך מסי"נ ע"ז שלא לומר כן דכיון שהוא כפירה הר"ז הדין יהרג וא"י, ומביא ממהר"ם שיק (סי' ד"ש) שאפי' בספק אמשוכי למינות הדין יהרג וא"י ולא אמרי' ספק נפשות להקל עיי"ש הטעם.

ובסי' ק"ד הביא רבינו מהרדב"ז (ח"ד סי' צ"ב) שהביא בשם הריטב"א (הוא בחי' הריטב"א עמ"ס פסחים דף כ"ה ע"ב ד"ה רוצה) דלהודות לדת ישמעאל הר"ז ביהרג ואל יעבור אע"פ שאינם עובדים בע"ז מ"מ כיון שמכחישים בתורת משה נמצא המודה לדתם ה"ה כופר בתורה"ק, ומוסיף דאפי' בכל אחד ממצות התורה אם נוצרים לכופו לעבור עליה באמרם שאין תורתו משה אמת, חייב למסור נפשו עלי', ודין זה של הרדב"ז הובא בפוסקים האחרונים להלכה, עיי' שיירי כנסה"ג (יור"ד סי' קנ"ז) בהגהות הטור (אות י"ז שיטה ו') ובפתחי תשובה (שם סק"י), ובגליון מהרש"א (שם בריש הסימן) והביאו ג"כ להלכה מרן החפץ חיים ז"ל בספרו נדחי ישראל (פרק י"ט) וגם הביאו להלכה הדרכי תשובה (שם סק"י) והמהרש"ם בספרו דעת תורה (שם בריש הסימן) (גם היעב"ץ בספרו מגדל עוז בחלק אוצר הטוב, פנה א' אבן בוחן אות ל"ה, מביא שם את דברי הרדב"ז, והק' ע"ז שהרי בכל פעם שהגוי רוצה לכופו על מצות התורה הר"ז מפני שמאמין רק בדת שלו ולא בדת ישראל ויהודי אף שעובר על המצוה אינו מראה עי"ז כפירה, וא"כ מה איכפת לן בדיבורו של הגוי שאמר לו שיעשה העבירה לשם כפירה, כיון שבעבירה עצמה הרי אינו מראה שום כפירה וכתב דע"כ איירי הרדב"ז שישאל מסכים עמו בפה, אבל שארי הפוסקים לא פי' כן, וגם דהוא עצמו כתב דא"כ א"צ שיעבור על התורה כיון שעצם דיבור הכפירה הוא יהרג וא"י ועכ"פ גם היעב"ץ מודה ליסוד הרדב"ז דבאופן שמעשיו מוכיחין על ענין כפירה הר"ז יהרג וא"י, ורק הק' דבציור הרדב"ז אינו מראה כלל על כפירה ודו"ק). וכן הביא בסי' ע"ו ממש"כ הטור (יור"ד סי' קנ"ז) שאסור לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יהרגוהו דנמצא עי"ז מודה לדתם וכופר בעיקר (וכ"ז איצטריך רבינו לבאר לדעת מהר"ל משא"כ לשארי מפרשים וכנ"ל, ולפי"ז מובן למה בכל פעם שהזכיר רבינו ד"ז, כותב שזה לדעת מהר"ל כיון שדברי מהר"ל מוכרח לפרש כן משא"כ לדברי שאר הקדמונים אין כ"כ הכרח לזה ודו"ק).

היוצא לנו מכ"ז הוא דבכל מעשה ודיבור שמראה על ענין כפירה אף כשאינו מכין לזה כלל, הרי"ז באיסור חמור של יהרג וא"י, ועפ"י מבאר רבינו דכיון שבהעברה על

השבועות ה"ה מראה על ענין כפירה כנ"ל ע"כ אפי' כשאנו מכוין לזה ועושה רק משום כפי' דעת המהר"ל שהוא ביהרג

ואל יעבור עכתדבה"ק.

ההגדרה מתי אין איסור לעמוד על הרוצחים ולהורגם, והטעם בזה

אמנם אף לפי"מ שביאר רבינו דעת המהר"ל דאפי' אם אינו מכוין לשם חירות הר"ז באיסור יהרג וא"י מ"מ בוודאי אין כוונתו לאסור כ"א פעולות של עשיית חירות והתקוממות ממש, והיינו באופן של הקמת מלוכה ושלטון או אפי' ע"י התקוממות להרוג את האויבים באופן שיש מקום להישמט מהם ע"י שוחד או תחנונים או אפי' ע"י בריחה, דאז כשאנו עושה באופנים אלו נמצא שרצונו לעשות חירות לעצמו, שד"ז אסור אף במצב של פקו"נ וכנ"ל, אבל באופן שא"א בשום אופן להישמט מהקמים עליו, ובלית ברירה הרי הוא עומד ומציל את עצמו בנפש הרוצח ע"י שהורג אותו, בוודאי אין זה נחשב כחירות.

שהרי זה פשוט וברור דכשהמלך מצוה עליו שיבא לפניו והוא יודע שכוונת המלך להרגו דבוודאי הרי הוא יכול ומחוייב לברוח מפניו ואע"ג שאנו מחויבים לציית לכל אשר יצוה המלך כמאחז"ל בכ"מ מדכתיב (קהלת ח, ב) אני פי מלך שמור ואסור למרוד במלכות (עי' מדרש רבה, במדבר פט"ו סי' י"ד ובתנחומא פ' נח סי' י' והובא בפרש"י על קהלת שם, ומשמע ביפה קול שה"ש (ב, ז' מובא בויוא"מ סי' י"א) דלדעת רש"י אפי' לצאת מתחת רשותן בלתי הסכמתם נחשב כמרדה באומות) אעפ"כ מותר לו לברוח ממנו, ואין ההיתר בזה משום פקו"נ, אלא הטעם דבכה"ג וודאי לא יחשב למורד, כיון שעדיין הוא נכנע לפני המלך, ואינו עושה חירות לעצמו כלל, ולפי"ז מובן דה"ה אם יבא המלך בעצמו להרגו ואינו יכול להשתמט ממנו דמותר לו לעמוד עליו ולהרגו מה"ט.

וא"כ ה"ה כשגוים באים עליו להרגו, דאם המה סתם ליסטים ושוודדים, בוודאי יוכל לצאת כנגדם, כיון שאינו עושה שום דבר נגד המלכות, (והר"ז כמו שעמדו היהודים בימי אחשורוש להקהל ולעמוד על נפשם, כיון שהיתה ברשות ובפקידת המלך, ועד אז לא רצו לעשות שום מלחמה עם המלכות כיון שהי' נגד אחשורוש שהי' מולך בכיפה ולא הי' אפשר להינצל ממנו כ"א ע"י מרידה גמורה ועשיית חירות שזה אסור אף בפקו"נ כנ"ל), ואם המה שלוחי המלכות הרשעה שרוצים להרגם ח"ו, בזה הדבר תלוי דכ"ז שיוכל להשתדל דרך תחנונים או ע"י שוחד, או שיברח מהם

וודאי מחויב לעשות כן ולא יעמוד כנגדם, ואם מתקומם כנגדם בכה"ג נמצא עושה חירות לעצמו כיון שבחר לעשות דייקא בדרך הזה להקל מעצמו קשיות הגליות, וכמו שהוכיח רבינו מדברי הרמב"ן (בהקדמת עה"ג הנ"ל) וכ"כ שארי הראשונים כנ"ל, אבל אם א"א לו בעצות האלו וודאי אין איסור להציל את נפשו בנפש הרוצחים, ומטעם הנ"ל שבאופן זה שעדיין הוא נכנע גלות ורק מציל את עצמו כעת, לא נחשב בהכי מרידה, ודו"ק (עי' להלן בדברינו שכע"ז מצינן להדיה דברי גדולי הדורות לענין הצלת הדת דמותר לעמוד כנגדם ולהורגם, כיון שאי"ז לשם חירות אלא לשם הצלה גרידא ואם אי אפשר כלל בענין אחר אינו נחשב כאיסור מרידה באומות).

וזה מה שסיים רבינו (שם) דכל תצדקי דאפשר לעשות שלא ללחום אף ע"י בריחה מחויב לעשות "זולת בשא"א בענין אחר" (וכידוע שההקדמה כתבו רבינו כולו בכתי"ק). ומובן לפי"ז דכל אלו הראשונים דברו בכה"ג בשאפשר לעשות הצלה בדרך הטבע בלי שום מרידה, וגם מובן מה שביאר רבינו דעת מהר"ל (בסי' ל"ב, ובקו' דב"ק הנ"ל) שכוונתו שאף אם הגוים ייסרם במיתות ואכזריות ח"ו, ויחשבו שאין ברירה אלא להינצל ע"י העמדת מלוכה לעצמם אעפ"כ אסור, ולא כתב רבינו שאסור להשכם ולהרגם כיון שד"ז תלוי במציאות כדרך הנ"ל, וכן העובדא דרא"ג זי"ע ג"כ איירי לענין ללכוד המלוכה, (ועי' בויוא"מ סו"ס ע"ט שכתב וכבר הבאתי דברי המהר"ל והמהרא"ג דאף בעת שהאומות ח"ו ממיתין וכו' הרי דס"ל שדעתם שזה לדינא ודו"ק, וכן בויוא"מ סי' קל"ט כתב דכיון שראו חכמי הדור שכן כוזיבא אינו משיח" א"כ הוה במלכותו לפני הזמן של ביאת המשיח סכנה גדולה לכלל ישראל וכו' ולא כתב שעצם מלחמתו עם הרומיים הרי הי' מרידה באומות, כיון שהרומיים צרו על ישראל ובאו להרוג את בני ישראל ולא היו יכולים להינצל מהם כלל (אף לא ע"י בריחה) א"כ הי' מקום להתיר להם להרוג את הרומיים האלו, ורק במה שהחזיק את עצמו כמשיח שהי' ד"ז דחיקת הקץ דהיינו כעין ש"ץ ימ"ש שלהחזיק א"ע בגאולה של שקר, ובסי' מ"ח הביא רבינו מהישמ"מ שזה היה דחיקת הקץ, וכבר כתבו כן המהר"י ששפורט ז"ל בכ"מ וכ"כ שארי אחרונים).

עוד הוכחות מדברי רבינו ז"ל מכמה מקומות להגדרה הנ"ל

והנה גם בקו' עה"ג (סימנים מ"ד - מ"ט) טרח רבינו לדחות טענת האומרים שהיו צריכים לצאת למלחמה מחמת פקו"נ ומצד הצלה, ומשיב רבינו בג' תשובות, א. שהרי אנו מאמינים בתוה"ק ובמאחז"ל שאמרו שע"י העברה על השבועות יבוא העונש של הריני מפקיר את בשרכם וכו' רח"ל, וכ"ז שמחזיקים בגאולה וחירות ע"י אותה המדינה נמצא שמביאים ע"ז הירוס וחורבן לכלל ישראל, והיא היא הסיבה המביאה כל הצרות האלו, וא"כ וודאי שיש לנו להאמין דאלו הי' מוותרים על כל המדינה, בוודאי הי' מסירין בזה החרון אף מהשי"ת והיו יוצאים מן הסכנה, והי' הקב"ה נותן בלב מלכים ושרים שירחמו עלינו שלא יבא לנו שום רעה. ב. אפי' מי שאינו מאמין בזה וחושב שצריכים ללחום לפי הטבע וחובת ההשתדלות, הרי גם לפי הטבע ברור שהיו יכולים לוותר על כל הממשלה, ובוודאי הי' האומות המאוחדות עושים סדר של יזיקו ולא יהרגו אנשים בחנם, (ובפרט אחרי שאנו רואים שבמדינות הערביות שוכנים תחת רשותן הרבה יהודים ואינם הורגים אותם, וגם אנשי הנטורי קרתא שדורשים שלומם המה מקבלים אותם בכבוד ובשלום, וכמו שהי' לפני המדינה שהיו יושבים תחת רשותם וביניהם בשלום ושלוה ולא עשו רע, עד שהציונים התחילו להתגרות בהם, וכידוע) נמצא דכל המלחמות שעושים עם הערביים אינו אלא להחזיק ממשלתם, וא"כ האיך יבלבלו את ההמון בטענת שקר שהמלחמה הוא לצורך הצלה. ג. אפי' לשיטתם הטמאה שרוצים בקיומה של אותה מלוכה האסורה, היו יכולים עכ"פ להתנהג בדרכי שלום ומו"מ כפי הראוי ולא להתגרות בחוצפה כמו שכן דרכם לעשות (וכנ"ל בביאור יסוד הג').

וע"ז מביא רבינו (סי' מ"ו) מהנודע ביהודה (וכן נראה מדברי הראשונים והפוסקים) שכהיום לא שייך מלחמה כיון שאין לנו סנהדרין ולא מלך, וא"כ א"א להחליט מעצמינו לשקול בדעתינו דיני נפשות אם יכולים להכניס כלל ישראל לסכנת נפשות ע"מ להציל אחרים, וכתב, לא עת האסף פה כי אין נפק"מ לעניינינו שהרי ברור לכל "שלא הי' המלחמה הכרחית" ואפי' מי שלא יסכים לזה ויאמר שאין צריך סנהדרין להחליט זאת. מ"מ לכה"פ צריך שישקלו "בדעת תורה" אם נחשב ד"ז כפקו"נ או להיפוך שיחשב כמפקיר דם ישראל להריגה, ולא לסמוך בזה בעינים סגורות על אותן

המופקרים הפושעים שקל בעיניהם דם ישראל בשביל נצחונם (כנ"ל בביאור יסוד ג') והאיך לא ירגישו שד"ז נחשב כהפקרת נפשות ולא כהצלת נפשות, והאריך רבינו בביאור ענין זה זה עד סי' נ'. ובסי' מ"ז כתב רבינו ואותם הרוצים להעמיס שקריהם בתוה"ק ומביאים מקור לדבריהם מדברי הפוסקים שדברו בחיוב הצלה, איננו רוצה לפלפל בדבריהם ולהכחישם וכו', דאם יש מציאות בעולם להשתדל בהצלת ישראל וכו' ברור שלא עלה על דעת שום פוסק להתיר את המלחמה ומכ"ש לחייב אותה עכ"ל והאריך עוד בזה במה שמבקשים רק נצחונות, וכתב והרי וחורבן בית ראשון ושני "לא באו האויבים על עסקי תבן וקש" אלא צרו על העיר וכו', ואעפ"כ לא החליט ריב"ז וחכמי התורה שבדור לצאת למלחמה כנגדם בשביל הצלת תבן וקש ואפילו בשביל הצלת נפשות וכו'.

ועי' ב"ראשית דבר" בקונטרס דב"ק (בעמ' ה') שכותב המו"ל שרבינו ז"ל הי' יושב שעות ארוכות על ענין זה האיך לכתוב ותחת אשר הי' כתוב כבר ביאור רחב בענין מש"כ הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פ"ב הלכה כ"ג) שיוצאים להציל בשבת אף על עסקי תבן וקש, אשר מסלפים ידועים שכל עניניהם הם תבן וקש רצו לתלות א"ע בזה, יותר בחר מן ז"ל לשלול כל הענין לגמרי ולקיים אל תען כסיל כאולתו ובחר לכתוב בקיצור אותן הדברים שהעתקנו לעיל מסימן מ"ז, וכפי הנראה לא רצה רבינו ז"ל, ליתן מקום לבעל דין ליכנס עם דבריו בפילפולים בדבר חמור זה ועי"ז לתרץ דרכיהם, וע"כ יבואו הוכיחם על פניהם במה שנראה לעין כל שהם משקרים במה שאומרים שהי' כאן הצלה וכדמסיק רבינו על דבריהם בסי' מ"ט כי אין זה הצלה אלא אדרבא איבוד נפשות ורציחה גמורה וכו' ישתקע הדבר ולא יאמר עכ"ל.

אכן בסוף קונטרס עה"ג (עמ' קצ"ו - קצ"ט במאמר הנשמט מהוצאה ראשונה) יש אריכות בזה, ושם מוכיח רבינו מדברי הפוסקים שאינו שייך מלחמה בזמננו כיון שאין לנו מלך וסנהדרין וכנ"ל.

והנה המעיין בכל דברי רבינו בקו' עה"ג יראה שלא הזכיר כלל מענין האיסור של השבועות, זולת הדברים שכתוב בעמ' קצ"ד הנ"ל (בראשית ביאור יסוד זה) ובין בהקדמה ובין בכל הקונטרס וכן בשאר ספריו הק' לא הזכיר מאומה מהאיסור

אינו נקרא מלחמה כלל ודו"ק].

והנה בדברי יואל (פרשת בחקותי עמ' תכ"ז) כתב להקשות על דברי הרמב"ן (בפר' וישלח, הובא לעיל) דלכאור' תמוה הוזהו דרך מלחמה לברוח ולינצל, ומדוע לא יעמוד נגדו להלחם עמו, ותי' דאכן זוהי הוראת דרך מאת יאע"ה "שאסור לערוך מלחמה בפועל נגד האומות" ומאריך שם בגודל חומרת האיסור שלא למרוד באומות, אבל כשמעיינים בפנים דבה"ק שם רואים, שאחר מש"כ ואסור לעשות מלחמה וכו' מבאר הטעם וז"ל "אלא בזמן שהיו ישראל שרויים על אדמתם אדמת קודש, והי' מלכות עפ"י התורה וההלכה" ושאלו באו"ת ובסנהדרין גדולה אם לצאת למלחמה או להציל אז ידעו בבירור מה הוא רצון ה', אבל בזמן הגלות אסור לישראל לעשות מלחמה נגדם והעצה היחידה וכו' לברוח ולינצל, עכ"ל.

הרי לנו מדבה"ק הטעם שא"א לערוך מלחמה נגדם הוא מפני שאינם יודעים מהו רצון ה' כיון שאין לנו או"ת וסנהדרין, ולכאור' יפלא וכי מחמת חסרון או"ת וסנהדרין נולד לנו הספק הלא הדבר ברור שאין רצון ה' שנעשה מלחמה כיון שאנו נמצאים בגלות, אלא ע"כ הכוונה כנ"ל, שאם הי' לנו או"ת וסנהדרין היינו יכולים לידע מתי נחשב פקו"נ גמורה שנוכל לערוך מלחמה מצד הצלה ונחשב המצב "כא"א בענין אחר" (ואז לא הי' איסור מצד מרידה באומות וכנ"ל) וגם שהמלחמה תצליח, ולא נאבד נפשות בידים ע"י המלחמה (שזה איסור חמור של שפ"ד רח"ל) אבל כיון שאין לנו כל אלו נמצא שאין אנו יודעים מהו רצון ה' בזה, וע"כ בוודאי לא נשאר לנו דרך כ"א ע"י בריחה (זולת שגם זה א"א כגון שסבביתו הגוים מכל צד ועומדים עליו להרגו וכדו' דאז וודאי אי"צ סנהדרין שהי' רואה בבירור שאם לא יעמוד עליהם ויהרגם הם יעמדו עליו ויהרגוהו, (ואין זה בגדר חזקה אלא בגדר וודאי ממש שאינו מסופק כלל)) וגם אינו מכניס אחרים למלחמה בכפי' רק עומדים בעצמם וברצונם לעמוד על נפשם. ועיי"ש עוד דאח"כ מפרש רבינו התוכחה איכה ירדוף אחד אלף ושנים ינוסו רבבה שטמון בזה ברכה לישראל דאף בכה"ג שגוי אחד ירדוף אלף יהודים אעפ"כ לא יעמדו כנגדם, אלא יקבלו עליהם גזירת הגלות ויברחו, ובזכות זה הכתוב מבשר שינוסו רבבה דהיינו שלא יהרגו אותם אלא ינוסו מפניהם, ואח"כ מביא דברי ר' אברהם גאלאנטי ז"ל (הובא לעיל) ומסיק שמזה ראי' דאף כשאפשר ללחום עם הגוים "וללכוד המלוכה"

מרידה באומות לענין שאסור להשיב מלחמה אף כשנמצאים במצב סכנת נפשות, לבד ממה שהביא בהקדמה את דברי הרמב"ן הנ"ל, ומסיים זולת בשא"א בענין אחר, (ובהקדמה עמ' י', ובסי' מ"ד שהזכיר השבועות לא כתב שם דמה"ט אסור להרוג את הרודפים רק הוכיח בזה עד כמה החובה לוותר על קיום מדינה זו אשר הוא עומד בלא"ה באיסור, וכ"ש במקום סכנת נפשות עיי"ש ודו"ק), הרי לך להדיא שלא רצה רבינו ז"ל לבוא בטענה של מרידה באומות, אע"פ שכבר הוכיח רבינו ביוא"מ ובכ"מ שאיסור שלש שבועות הם ביהרג וא"י, וע"כ דהיינו טעמא כמש"כ לעיל, שאם א"א בשום אופן לינצל אף לא ע"י בריחה, לא הי' מקום לאסור להרוג את הרודפים מצד איסור מרידה וכמ"ש לעיל בס"ד, ורק בעמ' קצ"ד תוך דבריו שכתב שעפ"י דע"ת יש לעשות כל טעדיק להימנע משפ"ד הנגרם ע"י הכניסה למלחמה, וכמו שנצטוונו בתורתנו הק' לבקש שלום אפי' עם שונאינו כדמפורש בפסוקים (וכ"ז אף בזמן שישראל שרויים על אדמתן ויכולים עפ"י תורה לעשות מלחמה) וע"ז מוסיף שם מה שאמרו רז"ל שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו וכו' (כנ"ל לשונו) ור"ל דבאופן כזה שיש אפשרות לבקש שלום ולינצל מהריגה יש גם איסור מצד מרידה באומות שזה אסור "אפי' נגד האומות המריעים אותנו" (לבד מאיסור שפ"ד בני ישראל שכתב מקודם).

והנך רואה בעליל שלא ציין למש"כ ביוא"מ הדין דמהר"ל שזה ביהרג וא"י רק ציין למה שהוכיח שם דאפי' הם עברו על השבועה ואף הורגין ומריעים לישראל אעפ"כ אסור לפרוק עלם מעלינו, וגם בא לבטל בזה הטענה שמה שאומרים שהערכיים הם רוצחים "ושהם התחילו וכדו' דאין זה נפק"מ לענינינו כלל דבכל אופן אסור למרוד "אבל אם עומדים עכשיו להרגינו" מזה לא דבר רבינו כלל ורק כתב דכיון שיש עצה להינצל מהריגה אינו שייך כאן טענת הצלה וכנ"ל ודו"ק, והביא אח"כ מדברי הפוסקים דלא שייך מלחמה בזמה"ז אפי' באופן שברור שא"א לינצל בשום אופן כ"א על ידי מלחמה אעפ"כ אסור "לכוף על אנשים מישראל לצאת למלחמה אפי' ע"מ להציל דכיון שמכניסים אותם לסכנה וודאית הר"ז כדיני נפשות דצריך לזה ב"ד של ע"א, [ומה שכתבנו לעיל שמדברי החינוך נראה דבזהמ"ז לא שייך מלחמה כלל אף כשיתאספו ללחום מעצמם (בלי כפי' על האחרים) זה מפני שבמצב שבאים להרוג, ולא מניחים אותן, ועומדים עליהם להרגם מפני שא"א לברוח, וגם זה ע"י שכאור'א בא מרצונו הטוב ועושה מה שביכלתו להציל, ד"ז

השבועה שלא ימרדו וכו' משא"כ כשא"א באופן אחר אין איסור להרוג את רודפיו כיון שאינו מתקומם כלל מעצמו, וגם אינו עושה שום חירות לעצמו רק מציל א"ע בנפש הרצח ודו"ק.

אסור לעשות כן אף אם הגוים מתאספים על ישראל באופן נורא, דכיון שאין כן רצון הבו"ת, עליהם לקבל גזירתו ית' ולברוח עכ"ל"ק והדברים מכוונים מאוד למש"כ לעיל בס"ד דדוקא היכא שיש לו היכולת להינצל ולברוח אסור לעשות חירות לעצמו, ואם יקח חירות לעצמו נמצא עובר על

תמצית מכלל הנ"ל בביאור ההלכה באיסור מרידה באומות לענין המלחמות שעושים הציונים בזמנינו

בכל הדורות עד הנה, ובעת מלחמת ירושלים בשנת תש"ח לפ"ק הלכו הגאון ר' ישראל זאב מינצברג זצוק"ל (מרבני העה"ח ראב"ד עדת חסידים בירושלים ת"ו ובעל שארית ישראל ועו"ס) והגאון ר' בן ציון חזן זצוק"ל (מחכמי בבל, בעל משל ונמשל, מראשי ישיבת פורת יוסף) אל הירדנים במסי"ג ממש, ליכנע להם עם דגל לבן (והציונים היו מלאים זעם על פעולתם זאת ואף ירו עליהם להרגם) ובזכותם ניצלו הרבה מבני ישראל מכיליון כידוע, ובעת ההוא הופיע בפני "האומות המאוחדות" מרנן מהרי"צ דושניסקיא זיעו"כ והראב"ד הגר"ר בענגיס זצ"ל וביקשו מהם בע"פ ובכתב שירושלים תהי' תחת חסותם ולא ישתייך להציונים ואכן הכריזו האו"מ ע"ז, רק הציונים לא התחשבו עם זה והשתלטו גם על ירושלים ביד חזקה) וכ"ז שאפשר לפעול בדרכים אלו להינצל מן הגוים החיוב לעשות כן, ואף אם הוא רק ע"י בריחה מהם מחוייבים לברוח, ולהנצל כלשון הרמב"ן ושאר ראשונים כנ"ל, וכשאנו עושה כן ובוחר יותר לעשות מלחמה עם הגוים נמצא עובר על הג' שבוועות שאסור ליטול חירות לעצמו ולהשתמש מגזירת הגלות שהוא מהשי"ת ולטובתינו. והנה הציונים לעולם לא יחשבו על דרכים כאלו כיון שכל כוחם וגאותם הוא כברכת יצחק לעשיו ועל חרבך תחי' ויעדיפו לוותר על נפשות ישראל מלוותר וויתור כל דהו בדבר השייך לגאותם הלאומית או שלימות ממשלתם הטמאה וא"כ האיך יהי' שייך כאן איזה צד היתר של הצלה בזמן שכל כוונתם אינה הצלה רק גאווה לאומית.

ג. יש לידע יסוד גדול דכל עצם קיום מדינתם הוא באיסור של הג' שבוועות שהוא דבר חמור ונורא ועל קיום ממשלה זו, וודאי לא שייך שום היתר של פקו"נ כיון שהוא כחירות גמור מן הגלות ומלהיות משועבד תחת האומות, וכנ"ל מהעובדא דרא"ג ז"ל דלענין ללכוד המלוכה הר"ז ביהרג

תמצית הדברים לענינינו הוא שהמלחמות שעורכים ממשלת הכופרים אף לצורך הצלה אסורים הם עפ"י תורה מכמה טעמים, א. אסור להם לכופ על אנשים מישראל ליכנס למלחמה ולסכן את נפשם אפי' אם חושבים שא"א להציל באופן אחר ושרק ע"י מלחמה יצילו את תושבי ארזה"ק, (אף אם יאמר להם ת"ח שזה נחשב כהצלה כפיקו"נ, וכ"ש שאסור לסמוך על דעתם בדבר הזה, כנ"ל בביאור יסוד הג') כיון שאין לנו דין מלחמה בזמה"ז שאין לנו מלך, וסנהדרין, ואו"ת.

ב. אף אם יתקבצו אנשים מעצמם ללחום עם הגוים לצורך הצלה, אעפ"כ יהיה אסור מדין השבועה שלא למרוד באומות, דהמלחמה נחשבת למרידה אף אם הגוים מתנהגים באכזריות והורגים רח"ל. ואף שביארנו לעיל דאם אין שום עצה להינצל שרי לעמוד על הרוצחים ולהרגם, אין זה שייך כלל לענין מלחמותיהם של הציונים מכח ג' טעמים (ויסודן של ג' הטעמים נחבאר בק' עה"ג, בכ"מ וכנ"ל).

א. שכל אלו הפעולות שהם עושים כגון ליכנס לתוך מחנה הגוים בארצותם ולערוך שם הרג וחורבן או להרוג ראשיהם של כנפיות הערביים, או לזרוק שם באמבע"ס וכדו' כ"ז נחשב כמצב של התקוממות ומרידה באומות, דאף אם בלתי אפשר להינצל כ"א ע"י פעולות אלו הר"ז אסור, ודומה ללכידת המלוכה דאסור אפי' במצב של פקו"נ, שהר"ז ביהרג וא"י וכ"ש בפעולות אלו דלא לבד שזה מעורר הרבה את חמתם של הערביים ותגדל הסכנה ח"ו, זה עוד גורם להרגיז כל האומות נגד ישראל כאשר נראה בעליל, נמצא זה ממש מרידה באומות האסורה לנו בכל מצב שהוא.

ב. אף מה שלוחמים בהשטחים שבגבולות הארץ, ואומרים שהגוים רוצים ליכנס לארץ להשמיד ולהרוג ולאבד רח"ל, עדיין מוטלת החובה לעשות כל טעדיקי למנוע הריגות בדרך השלום וההכנעה (כמו שעשה ר' יוחנן בן זכאי וחכמי הדור, וכן

וא"י ממש, וא"כ כיון דכל מלחמתם אינו אלא לצורך קיום מלכות המינוח ולהחזיק בממשלתם

על מנת לפרוק עול הגוים מעלינו, א"כ הר"ז וודאי באיסור יהרג וא"י ודוק.

פרק ג'

וכעת נבוא בעזהשי"ת להשיב וליישב את כל השאלות והתמיהות שמתעוררות אצל הרבה אנשים כאשר המה רואים את הנתבאר לעיל, ובאמת המעיין היטב בדברינו אלה יראה, שאין בטענותיהם שום קושיא כלל כי אם חסרון ידיעה גרידא, והדברים מבוארים ומוכנים בלי שום פיקפוק כלל וכדלהלן.

ראשית, יש השואלים האִיךָ היה מותר לבני החשמונאים בדורם לעשות מלחמה עם היונים ולא חששו כלל לאיסור מרידה באומות. אכן כבר כתב התשובה ע"ז המחנה חיים ז"ל (להגאון מרן ר' חיים סופר זצוק"ל אבד"ק ור"מ מוקנאטש ומגדולי תלמידי החת"ס זי"ע) בספרו דברי שיערי חיים (עה"ת, חנוכה) וז"ל ומה שלא עשו זכרון (לנס חנוכה) גם לחמדת ושמחת הגוף, נ"ל הטעם דכיון דבאמת אין זה נאה והידור שעמד מתתי' למרוד במלך כי כן אמרו חז"ל השבעתי וכו' שלא ימרדו במלכות. אמנם זה דוקא שבעבור חירות הגוף אין לנו רשות מה' למרוד במלכות ח"ו, אבל אם ראשי המלכות רוצים ומבקשים לעקור האמונה מעם ה' אז מצינן במדרש (במדבר רבה פט"ו סי' י"ד, וכע"ז במדרש תנחומא פ' נח סי' י' ועוד) שאמרו חנניה מישאל ועזריה (כשביקש נבוכדנצר מהם שיעבדו עבודה זרה), "אנת וכלבא שוויין" כי רק למיסים וגלגולת אתה מלך, אבל כנגד ה' אתה נבוכדנצר ולא מלך וכו'. (עיי"ש לשון המדרש).

ומסיק דמה"ט אין עושים זכר על הניצחון בשמחת הגוף "כדי שלא יעלה על דעת הדורות הבאים שיש רשות ואופן שיהיה לאיש יהודי מותר למרוד במלכות ח"ו גם עבור חמדת חירות הגוף או הצלחתו, "משא"כ בנס פורים שנעשה בפקודת המלך וברשות" לכן קבעוהו למשתה ושמחה. עכ"ד.

וביאור דבריו הוא, שהרי מבואר בהרבה מאחז"ל (עי' בראשית רבה פ"ב סי' ד' ועוד הרבה) שכל מלחמת החשמונאים הי' עבור הצלת הדת, וכמוש"כ הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"א) בבית שני כשמלכו יון גזרו גזירות על ישראל "ובטלו דתם" ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות וכו', וכן בנמוקי יוסף (שבת דף

כ"א ע"ב) כתב בזה"ל ויש שפירשו שלא נעשה נס כזה בישראל אפי' בלא נס של שמן, שפרעה לא גזר על דתינו, ומלכות יון הרשעה גזרה על ביטול המצות ולכן תקנו שמונה ימים כשיעור ימי החג עכ"ל. וז"ל המשנ"ב בשם הלבוש (סי' תע"ר סק"ו) ונראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים, כי בפורים הי' הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות וכו' שאפי' המירו דתם ח"ו לא הי' מקבל אותם וכו', משא"כ במעשה דאנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם [כמו שאנו אומרים להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך], ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס, וחוזרים לאמונתם ח"ו, לא היו מבקשים יותר וכו' לכן לא קבעום אלא להודות ולהלל, כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה לכפור בדתו ח"ו, ובעזרתו ית' לא הפיקו זממם וגברה ידינו לכך אנו מודים ומשבחים לו על שהי' לנו לאלקים ולא עזבנו מעבודתו עכ"ל. והנה לא הי' להם אז האיסור להקים המלוכה (שבזמה"ז הוא אסור אף במצב דפקו"נ דהוה דחיקת הקץ), שהרי זה הי' בימי בית שני שהי' מלכות לישראל רק שהיו כפופים תחת הגוים, והי' אסור להם לפרוק עול הגוים מאתם מצד גזירת ה' להיות משעבוד אליהם מעת גלות בבל שאז התחיל הגליות.

והרי אנו רואים מדברי המדרשים הנ"ל דבמקום שנוגע לדת תוה"ק, אין חוששים כלל על כבוד המלכות, רק בשאר גזירות שאינם נוגדים לדתינו כמיסים וארנוניות צריך לקבל עול המלכות, הרי דלענין זה לא נחשב כלל שעושים מרידה באומות כיון שאנו לא מורדים בהם לפרוק עולם מעלינו ולעשות חירות לעצמינו להקל מעול השעבוד, ואדרבא אנו אומרים להם שעדיין אנו מוכנים לקבל עלינו בכל מה שהם יגזרו עלינו אבל לא נגד התורה כי הוא חיינו ואורך ימינו, ואין אנו יכולים ליפרד ממנה, וא"כ אי"ז נחשב כלל במרידה באומות (ודו"ק שזה ממש כדנתבאר לעיל לענין הצלת הגוף כשא"א בענין אחר).

ועי' בטיב לבב (מרכיה"ק ז"ל) סו"פ וישלח שמביא את דברי

לקיים המצוות בצנעה ולא היו מוכרחים כ"כ לעשות מלחמה כמו בימי החשמונאים, אבל עכ"פ נראה דיסוד זה ברור הוא בפשטות דאם ללחום עם הגוים להצלת הדת אין בזה שום איסור].

שוב מצאנו מבואר ענין זה בקובץ מאמרים להגר"א וואסערמאן זצוק"ל (ח"א, עמ' רס"ג - רס"ד) במאמר גלות וגאולה - עקבתא דמשיחא שמביא את דברי הלבוש הנ"ל בחילוק הגזירות שבין המן, לאנטיוכוס, ומוסיף ע"ז בזה"ל ועתה ניחזי אנן מה עשו אבותינו אז באיזה אמצעים אחזו כדי לינצל משתי גזירות ומצינו בגזירת המן (אסתר ד', ט"ז) לך כנוס את כל היהודים וגו' וצומו עלי וגו' אבל לא עלתה על דעתם להילחם בזרוע נגד המן, "ואין לומר הטעם מפני שידעו שאין כח בהם לעמוד נגד האויב, זה אינו כלום" שהרי היו בהם נביאים ואילו ידעו כי הוא רצון ה' להלחם נגד המן בוודאי היו מוסרים עצמן להריגה, והרי גם החשמונאים היו מעטים נגד רבים וחלשים נגד גיבורים ובכ"ז לא נמנעו מלהלחם, אלא ברור כי בימי המן ידעו כי לא זו הדרך להלחם בזרוע ואחזו רק באומנות אבותיהם לצעוק אל ה', אמנם ג"כ התענו והתפללו לה' בכ"ז לא הסתפקו בזה אלא חרפו נפשם למות במלחמה ממש, וצריך להבין טעם ההבדל כזה וכו'.

ומבאר הענין בזה דכשרואים שהגזירה הוא על הגופים א"כ יש לדעת שזה גזירת ה', ובכה"ג אין מקום למלחמה כנגד גזירת ה' והיא לא תצלח, אבל אם הגזירה היא על הנפשות להעביר על הדת א"כ אין זה מעשי ה' אלא מעשה שטן, וע"כ יש ללחום נגד זה במסי"נ, והביא ע"ז מה שאמר רבו החפץ חיים זי"ע שכאשר התחילו גזירות היעבעסקע"ס היו היהודים חייבים לצאת נגדם למלחמה במסי"נ (ואף שבוודאי היו נהרגים עי"ז היו עכ"פ מצליחים להחליש כח השטן) עי"ש שהאריך בזה.

ודבריו האלו הם ממש מכוונים לדברי המחנה חיים הנ"ל, דענין השבועה שלא למרוד באומות הרי הוא בכדי לקבל עלינו גזירת ה' לשמור הגלות בנאמנות, ולא לפרוק עול נגד גזירת ה', אבל כאשר הגזירה בא מכח השטן, וכל המלחמה הוא נגד השטן במטרה היחידה שנוכל לקיים תורה ומצות, א"כ אין זה פריקת עול כלל ואדרבא אנו הולכים במסי"נ ממש כדי לקבל עלינו עותו"מ, ודו"ק (ועי"ש בדברי שערי חיים שביאר המחנ"ח דמה"ט לא לקחו מתת"י ובניו מיתר העם לבוא להם

הרמב"ן הנ"ל והלימוד מזה שא"א לעשות מלחמה עם אוה"ע אף כשמריעים לנו, [ומפרש דשמעון ולוי שעשו מלחמה עם שכם הי' טעמם דסבירא להו שזה כעין דברי המדרש הנ"ל (במה שאמרו חמו"ע לנבוכדנצר) וכמו שאמרו הכזונה יעשה וכו' וכיון שהסכימו אנשי שכם עם זה החשיבו ד"ז כגזירת הדת, ומסיק דיעקב אע"ה השיבם דהעצה היא לעסוק בתורה ועי"ז לא יוכלו הגוים לשלוט בנו ולגזור גזירות, עיי"ש בדבה"ק שנאמרו ע"ד הדרוש. דע"פ פשטות אי"צ לזה, שהרי לא מצינן שנגזר על השבטים שלא למרוד באומות טרם שירדו למצרים, דדוקא הגירות התחיל משנולד יצחק משא"כ השעבוד התחיל אח"כ במצרים (עי' בפרש"י עה"כ ידוע תדע כי גר וכו' (בראשית טו, יג) ובשפ"ח, וברמב"ן, וספורנו וש"א"מ) וכן מצינן בפרש"י ריש פ' ויגש שאמר יהודה ליוסף אם תקניטנו אהרוג אותך ואת אדוניך (ד"ה כי כמוך כפרעה, והוא ממד"ר פ' צ"ג סי' ו' ועי"ש עוד במדרש בסי' ו' - ד' מש"כ בזה) ואכן מצינן בס' הישר על סיפורי מלחמותיהם של השבטים עם יושבי הארצות בעת ההוא, ורק יעקב אע"ה הכניע א"ע לעשיו להורות הוראה לדורות לכשיהיו בני ישראל בגלות, כמש"כ המפרשים כנ"ל. וגם נראה דחוק לומר שהחשיבו השבטים ד"ז לגזירת הדת שהרי שפיר יכולים היו להישמט מהם בקל, שהרי הם באו להשתדל ולהחניף את השבטים שיסכימו לתת להם את בתם ויד השבטים הי' על עליונה כמבואר בכתובים, ואף אם הי' גזירה הי' אפשר, להשתדל אצל השי"ת, עי' תורה ותפילה שלא יגזרו עליהם כן וכעצת יעקב אע"ה לפי הנ"ל או ע"י בריחה וכדו', אבל עכ"פ היסוד שכתב שם רבינו, וודאי אמת הוא (וכדיבאר לקמן דגם ספרי הדרוש צ"ל בנוי על יסוד אמת עפ"י התוה"ק)].

וז"ל רבינו שם בביאור ד"ז, תינח כשגזורים עלינו גזירות הגוף צריכים אנחנו לקבלם באהבה "משא"כ כשהם גוזרים גזירות להפרת הדת אז מחויבים אנחנו ללחום נגדם בכל כוחינו" ואפי' במסי"נ כי זה כל חובותינו לקיים התורה והמצות עכ"ל. [ובס' מועדים וזמנים (להגאון הראב"ד ירושלים הגר"מ שטערנבוך שליט"א ח"ה סי' שנ"ב עמ' רל"א) מבאר דגם בימי בן כוזיבא גזרו הרומיים גזירות נגד דת לבטלם ממילה ושאר מצות וע"כ מרדי ברומיים "ולחמו כגיבורים וכו' וקבלו במסי"נ ממש לפרוק עול הרומיים שיוכלו לקיים המצות וכו' עיי"ש שביאר דמה"ט האמין ר"ע בבן כוזיבא שהוא משיח עי"ש ואף דאפשר לחלק בזה דשם היו יכולים

לעזר כי חששו שיהי' להם פני' לעשות לשם גאולה וחירות והיא לא תצליח ע"י מרידה במלכות אבל הכהנים הקדושים הם היו הולכים במסי"נ במחשבה בלתי לה' לבדו).

ומש"כ המחנ"ח הנ"ל דמה"ט לא עשו זכר להניצחון, כדבריו כן כתב גם רבינו בדברי יואל על חנוכה באות צ' שהביא את דברי הרמב"ן והרבינו בחיי הנ"ל דאסור לנו להשיב מלחמה נגד הגוים וכהוראות יע"א ע"ה דיש לברוח ולינצל, ומבאר דמה"ט לא ניתן נס הניצחון ליכתב דילמא נפיק מיני' חורבא

* * *

שילמדו ישראל מזה לעשות מלחמות עם אוה"ע עיי"ש, וכ"כ בעוד כ"מ בדבריו לחנוכה וכ"ה בדרושי הגאון המהר"י שטייף זצ"ל (ראב"ד בודאפעסט) על חנוכה האריך בזה בכ"מ דמה"ט לא דברי חז"ל בגמ' מענין המלחמה האין היתה ולא קבעוהו זכר לנס, וגם לא תקנו לקרות המגילה דכיון שאנו נשבעים בגלות שלא למרוד באומות, ע"כ לא רצו חז"ל לעשות בזה זכר לדורות שלא יבואו לעשות כדבר הזה מעצמם.

(ולא כתב כן דרך "עצה טובה" בעלמא להגידם שלא יצליחו וכדו' כמו שיש כאלו שרוצים להטעות בפשט כוונת דבריו, רק מפורש בדבריו שאסור לעשות כן מכח דרשת חז"ל ממקרא דהשבועתי וגו' שהוא דרשת חז"ל בכתובות ועוד מאחז"ל כאשר יראה להמעייין בפנים דבה"ק).

(ג) ובאמת אף אם לא הי' מפורש בפוסקים להלכה כי אם בספרי גדולי הדורות שהם בנוים ע"ד השקפה והמוסר, בוודאי יש להביא מזה ראיה להלכה, וכמוש"כ בויוא"מ בסי' ל"ג כאשר הקשה אדברי המהר"ל שפי' בדברי המדרש שהשיען בדורו של שמד, דהיינו דאף במצב של שמד לא יעברו עליהם דלמה פירוש כן בדברי המדרש, והרי שערי פשטים לא ננעלו והי' לו לפרש ע"ד אחר שלא יסתור להלכה המרווחת בש"ס בדין דפקו"נ, ועוד דאפי' אם הי' מפורש כן במדרש הי' זה תמוה שהרי הוא נגד דינא דהש"ס, ובפרט שהיא סכ"נ לכלל ישראל, ואעפ"כ לא העיר המהר"ל ע"ז מאומה, אלא ע"כ צ"ל "דמיפשט פשיטא ליה אותה ההלכה מאיזה טעם שהוא וכו' לכן פי' בדרך זה גם לשון המדרש וא"כ צריך להבין טעמו ונמוקו בזה" עכ"ל (וע"ז ביאר רבינו את דעתו ע"ד הנ"ל, דכאן שיש בזה כפירה ע"כ ה"ה ביהרג וא"י), הרי לנו מדבריו דמאחר שאנו רואים בדבריו של א' מהגדולים שמפיו אנו חיים, ודעתו הגדולה היא בפשיטות שד"ז אסור, אף שלא כתב כן בספר המיועד לפוסקים, וודאי יש לנו לסמוך על דבריו שבוודאי לא יכתוב היפך דעת התוה"ק ח"ו, ובפרט כאשר אנו יכולים להסביר היטב את דעתו עפ"י שיטות הפוסקים בלי שום דוחק וגם לא נמצא שום חולק על יסוד זה, ומכ"ש במה שאנו רואים בדברי הראשונים ואחרונים בפרשת וישלח ועוד כ"מ שכתבו את דין יסוד הנ"ל וכתבו להדיא שיש ללמוד מזה, "הוראה לדורות" ולמדו כן מד'

עוד יש הטוענים לענין מה שהבאנו מהרבה מקורות הראשונים ואחרונים שפירשו להדיא, דאיסור מרידה שייך אף בזמן של השמדות רח"ל, דאין להביא ראיה מזה לענין ההלכה החמורה "דוחי בהם" וחיוב פקו"נ שמובא בכ"מ בשו"ע כגון בהל' שבת סי' שכ"ח - ש"ל, ועוד כיון שהמקורות הנ"ל המה נאמרים בדרך דרוש ומוסר, אכן כמה תשובות יש להשיב להם בזה אשר כל א' מהם כדאי לעצמה, להפריך טענה זו וכ"ש בצירף כולם.

(א) לפי"מ שביאר רבינו שכל שעושים פעולות של חירות ודחיקת הקץ הר"ז ככפירה א"כ זה נכלל ביסוד הרדב"ז הנ"ל שהו"ד בהפוסקים להלכה כנ"ל, והוא כעין יסוד השלה"ק הנ"ל בשם המהרש"ל גדול הפוסקים, והרי כל אלו הענינים לא נתבארו בטוש"ע ונו"כ ואעפ"כ הבינו הפוסקים בפשיטות שזה נכלל בדין ע"ז שהוא ביהרג וא"י, וכמוש"כ המהר"ם שיק הנ"ל לענין האיסור ליכנס לבית מינות מחשש אמשוכי למינות שזה נלמד מדין ע"ז "מק"ר" וד"ז פשיטא ואי"צ שהי' מפורש להדיא בפוסקים בפרטיות, (וכעיי"ז מציין בהרבה דינים אשר אינם מפורשים להדיא בשו"ע ורק נלמד ונכלל בא' מהדינים כפי"מ שביארו הפוסקים הראשונים והאחרונים) ובפרט שגם מד' הפוסקים והטוש"ע והנו"כ נראה להדיא דס"ל דלא שייך שום מלחמה בזמה"ז כנ"ל מקו' עה"ג וכאשר יתבאר עוד להלן בראיות ברורות בעזה"י.

(ב) ובפרט בניד"ד הדבר מפורש באגרת תימן להרמב"ם כאשר העתקנו לשונו לעיל והאג"ת הרי הי' הוראת הלכה למעשה לענין עובדא שהי' בתקופתו, ואין לך פסק הלכה מפורשת יותר "ממעשה רב" של הרמב"ם שפסק כן מילתא בטעמא ובנימוקו, בהוכחות ממאחז"ל שדרשו כן ממקראות

חז"ל, וודאי א"א לומר ח"ו שאין בדבריהם ממש ושזה נגד הדין בחיוב פקו"נ.

(ד) ובפרט בענין זה שהוא כמו שארי הענינים התלויים באמונה ודיעות ובמידות שאף שיש בהם איסורים נוראים, אף יותר מעבירות אחרות כגון גאווה, וכעס, ולשה"ר ושקר, וחנופה, התחברות לרשעים, כפירה וכדו', שלא נתבאר מהותם בפוסקים, ואעפ"כ ראה בספר חפץ חיים שבנה הרבה מהלכות האלו על יסוד דברי רבינו יונה בשערי תשובה, והחרדים וכדו' ואף שהתנצל א"ע בסוף ההקדמה בהגה, שמה שסמך אדברי רבינו יונה הוא משום שדקדק בדברו שלא יצא מגדר הדין, היינו דלא נימא שהחמיר ביותר מצד המוסר וכדמוכח ממש"כ אח"כ דאעפ"כ לא סמך עליו עפ"י רוב לבד ממקום שנשמע מדבריו איזה קולא "וכה"ג משאר ספרי מוסר" הרי דמה שמפורש איזה קולא בדבריהם בוודאי יש לנו לילך אחריהם בזה שבוודאי לא יקילו נגד הדין, וא"כ ה"ה בענין האמונה שאנו צריכים להאמין בהקב"ה ולבטוח בו ולקוות אליו ולהבטחתו שרק הוא יגאלנו, ולא נעשה שום פעולה להקל מעלינו עול הגלות שגם ענין זה לא נתבאר בפוסקים (כדרך הענינים הנ"ל) ואנו מוצאים את ההגדרות הענין בספרי הקדמונים בוודאי יש לנו לילך אחריהם.

(ה) וק"ו ב"ב של ק"ו בענין חמור השייך לפקו"נ שבדין זה הביא הב"י ביור"ד ריש סי' קנ"ז מדברי הרמב"ם והרמב"ן והנמ"י דאם דבמקום שהדין ביעבור ואל יהרוג המחמיר על עצמו ליהרג הר"ז שופך דמים, (עיי"ש, ובשו"ע ובש"ך סק"ד דיש בזה חילוקי דינים, ועכ"פ בדבר שאינו נכנס בכלל אלו הדברים וודאי דלכו"ע יחשב כשפי"ד רח"ל, ואף במקום די"א שמותר למסור א"ע להריגה כגון שהוא מופלג בחסידות וכדו', היינו שהוא יכול לעשות כן לעצמו אבל וודאי אסור להורות לאנשים אחרים שיעשו כן דהר"ז כשפי"ד) וא"כ וודאי לא נחשוד את רבותינו הקדמונים שיאמרו בדין מה שאינו בכלל יהרג וא"י, שהוא יהרג וא"י, אף כשאומרים כן דרך דרוש שהרי אחז"ל במשנה

דמגילה (פ"ג מ"ה ובגמ' דף כ"ה ע"א) האומר מזרעך וכו' משתקין אותו בנזיפה ופרש"י והרמב"ם בפיה"מ והברטנורא הטעם דמשתקין אותו מפני שעוקר הכתוב ממשמעו, ועי' בפסקי הרי"ד שפי' "הדרוש כן" משתקין אותו, ועיי"ש בפי' התוס' יו"ט ומלאכת שלמה, והמהרש"א ומהר"ץ חיות מש"כ לפרש בזה בכמה אנפי, והצד השוה שבהן היא דאם מפרש לרבים בדבר שהוא להדיא היפך התורה ויבא הציבור לטעות בדבריו וליכשל בהם וודאי "משתקין אותו בנזיפה" אף כשאומר כן דרך דרוש וא"כ בוודאי שאם כתבו כן רבותינו בספריהם ומכ"ש כשכתבו כן דרך "הוראה לדורות" (כמש"כ להדיא בדבריהם) וודאי א"א לומר שהם כתבו זאת שלא אליבא דהלכתא.

(ו) והעיקר שיש להשיב בענין זה, הוא מה שהשריש לנו הרמב"ם באגרת המוסר לבנו שכל דבר המקובל לנו מאבותינו הוא תמיד העיקר ועוד כתב לו שם דאם ימצא איזה קושי" מאיזה מימרא או פסוק, אם יוכל ליישב הפסוק או המאמר עם מה שמקובל בידינו מוטב "ואם לאו עמדו בחזקתכם והמאמר ההיא תאמר אינו מבינו" וביסוד זה כבר האריכו הרבה מגדולי רבותינו הראשונים והאחרונים לבאר גודל תוקף הקבלה והמסורת והפליגו הרבה בזה וכתבו שכל האמונה תלויה בה (וגם בענין המנהגים מצינן כן בדברי כל הפוסקים בכל דבר שאינו סתירה גמורה להלכה הפסוקה) והדברים ידועים ומפורסמים ואכהמל"ב, ועכ"פ בניד"ד כאשר הוכיחו הצרור החיים והשואל ומשיב והכת"ס והחפץ חיים והגר"א וואסערמאן זי"ע הנ"ל שכן מקובל לנו מדור דור שהי' דבר פשוט בכל הדורות שאסור בשום פנים להשיב במלחמה נגד הגוים אף כשהם מתנהגים עמנו באכזריות ורציחות ועוד הוכיחו כן ממאחז"ל ומהמקראות, א"כ וודאי שאין לנו להרהר כלל על יסוד דבריהם אף אם לא יהי' לנו שום תשובה על הקושיא של "וחי בהם", ומכ"ש שאין שום קושיא, ושפיר נוכל להבין ד"ז לאשירו וכו"ל.

* * *

זיין באמצע השבת משום פקו"נ, וכנ"ל לא רצה רבינו לפלפל עמהם בטענה זו כיון שבניד"ד לענין מלחמות הציונים אין כאן נידון של פקו"נ כלל, וכנ"ל. אכן כאשר נתבונן בדברי הפוסקים בנידון זה נראה שאין זה

ועכשיו נבוא לבאר בס"ד מה שהביא רבינו ז"ל (בסי' מ"ז) טענת האומרים שיש מקום להתיר ליכנס למלחמה עם הגוים מצד פקו"נ, וראיתם מדין המובא ברמב"ם (הל' שבת פ"ב הכ"ג) ובטוש"ע (או"ח סי' שכ"ט סעי' ו-ז) שאף יוצאים בכלי

"ואינו נוהג בזמה"ז" (כל' הפרישה הנ"ל) כלל עד שהצריכו לתרץ דברי הטור למה הביאו לדין זה, ולא מצאו שום אופן לתרץ הקושיא אלא שנקטה לדין זה דרך אגב או שנמצאים בין אנשי מלחמה (גוים וכדלקמן מד' הפוסקים דבכה"ג יש חיוב מצד גזירת הגלות והכנעה להאומות לבוא ולהשתתף במלחמתם) או שהולכים עם גוים להציל גוים וישראלים דבכה"ג שאין הישראלים הולכים לבדם אין המלחמה נקראת ע"ש ישראל, רק שהם נטפלים למלחמת הגוים.

[ובכה"ג נראה דס"ל להב"ח דחשיב כמלחמת מצוה וכמש"כ הרמב"ם שעזרת ישראל מיד צר נקראת מלחמת מצוה, ואף שהבאנו לעיל מד' רבינו ז"ל דמשמע מהפוסקים דבזמה"ז לא שייך כלל מלחמת מצוה, מ"מ בציוורו של הב"ח שפיר יתכן כן גם בזמה"ז, אבל לפי"ז אי"ז דומה למלחמת מצוה ממש שצריכים לדין מלך (אע"פ שאי"צ לזה סנהדרין וכמבואר בקו' עה"ג עמ' קצ"ז עיי"ש) וא"כ גם בזה א"א לכוף על אנשים מישראל שיבואו למלחמה וכנ"ל, רק שהוא מצוה מדין פקו"נ ואין בזה איסור מצד השבועות, ועי' בשו"ת מועדים וזמנים (להגאון הראב"ד הגר"מ שטערנבוך שליט"א ח"ג סי' ר"פ בהערות בא"ד) דכל ענין מלחמה לא שייך כלל בזמה"ז שאין מלך וסנהדרין "ודלא כמו שרוצים להטעות בזה" וכו' אבל בלא זה אף בבאו על עסקי נפשות שמצוה לכ"א לעזור וכמבואר ברמב"ם (פ"ג דשבת הכ"ג) היינו בגדר רודף "וכשא"א בענין אחר" שאסור להתמהמה עיי"ש אבל אין בזה כל דיני מלחמה ממש וז"ב עכ"ל, (ומשמע מדבריו שהוא מפרש את דברי הרמב"ם דשייך בזמה"ז באופן שהגוים באו להרוג וא"א להינצל מהם כ"א ע"י שיהרגם ובכה"ג ליכא איסור מצד השבועות וכנ"ל) ועכ"פ לד' הב"ח הנ"ל שפיר אפ"ל דשייך גם בזמה"ז בציוור כה"ג שהולך עם הגוים להציל, או אפ"ל דשייך ג"כ כשהולכים להציל מידי השודדים וליסטים דגם בכה"ג ליכא משום איסור מרידה באומות וכדלקמן בס"ד].

ואכן לא הובא דין זה דאין צרין וכו', לא בשו"ע ולא בהנו"כ ובשאר הפוסקים, הרי שכולם הסכימו בפשטות דאי"ז שייך כלל בזמה"ז, וא"כ לכאור' צ"ב למה בסימן שכ"ט (סעי' ר' - ז') הובא בשו"ע להלכה הברייטא השני' הנ"ל (עירובין מ"ה ע"א נכרים שצרו) המובא ברי"ף ורא"ש וברמב"ם בחדא מחתא, ומשמע דתרווייהו איירי בגוונא חדא והיינו בזמה"ב, וגם פשטות הברייטא דעירובין איירי בזמה"ב דז"ל הגמ' שם נכרים שצרו על עיירות ישראל אין יוצאין עליהם בכלי זיין

שום סתירה כלל לאיסור מרידה באומות, וגם אין לדין זה שום שייכות לדין מלחמה (וכמו שהביא רבינו מהפוסקים דזה לא שייך כלל בזמה"ז כנ"ל) כאשר יתבאר לפנינו בעזה"ש"ת.

ונקדים בדין המובא בטור או"ח ריש סי' רמ"ט אין צרין במלחמות הרשות על עיירות של גוים אא"כ התחילו ג' ימים קודם השבת, ואם התחילו אין מפסיקין אבל מלחמת מצוה מתחילין אפי' בשבת, ע"כ. ומקורו מגמ' שבת (דף י"ט ע"א) ועיי"ש ברי"ף (דף ז' ע"ב) וברא"ש (פ"א סו"ס ל"ח) שהביאו דין זה ביחד עם הברייטא (עירובין דף מ"ה ע"א) נכרים שצרו על עיירות ישראל וכו' (דאם באו על עסקי ממון אין מחללים שבת משא"כ כשבאו על עסקי נפשות יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללים את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' באו על עסקי ממון יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללים שבת), ובתוספתא דעירובין פרק ג' ג"כ הסמיך ב' דינים אלו שכתב בה"ה דין נכרים שצרו וכו' בראשונה הי' מניחים כלי זיין וכו' והיא הדין הנזכרת בשו"ע באו"ח סי' ת"ז וכדלקמן, ובה"ו כתב הדין דאין צרין על עיירות של נכרים. וכן הסמיכם ברמב"ם בפ"ב מהל' שבת (הלכה כ"ג - כ"ה).

והנה בבית יוסף (שם) נתקשה בדברי הטור וז"ל "והאינדא שאין ישראל הולכין להלחם ולצור על העיירות לא הי' צריך רבינו לכתוב דין זה (דאין צרין וכו'), אלא משום דמיתני בגמ' בהדי אין משלחין אגרות ואין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת כתבה" עכ"ל, ובב"ח תי' באו"א (ומתחילה תי' דאשמעינן דה"ה במפרש למדבריות דאין יוצאים פחות מג' ימים לפני השבת ואח"כ כתב עוד) וז"ל "עוד יש לפרש דאע"ג דאין ישראל הולכים האינדא להלחם על העיירות (וע"כ לא הו"ל להטור להביא דין זה) היינו ישראל לבדם, אבל שכיח דישראלים מתי מספר נמצאים בין אנשי המלחמה שהולכים על העיירות וגם אלו הם בכלל זה דאין צרין וכו' וכן למלחמת מצוה כגון "שנשבו גוים וישראלים" מותר לילך עליהם "עם הגוים" אפי' בשבת "דמלחמת מצוה היא להציל אחיהם" עכ"ל.

ובפרישה העתיק דברי הב"י בתוספת דיוק וז"ל "וכתב ב"י רבינו כתב דין זה אע"ג "שאינו נוהג בזמה"ז" אגב גררא דאין שולחין וכו', ועי' עוד בשו"ע ר' (סי' רמ"ח קונטרס אחרון סק"א בא"ד במאמר המוסגר) שתי' שם קושי' זו לענין חידוש אחר עיי"ש.

והנראה מכל דברי רבותינו הפוסקים שדין מלחמה לא שייך

אבל מה נעשה שבכל הדורות עד הקמת המדינה לא חשבו על פי' כזה, וגם המחבר והראשונים שמהם הוציא דין זה כולם נמצאו בין הגוים, ובהכי דברו כאשר יבואר לקמן, וגם לפי דבריהם יקשה איך שכח המחבר מנבואה זו בסי' רמ"ט בדין אין צריך על עיירות של נכרים וכו' שהרי גם זה נהוג אצל מדינתם הטמאה, והפוסקים כתבו שזה אינו נהוג בזמנה"ז כנ"ל.

אכן בערוך השולחן שם (סי' שכ"ט ס"ט) נראה דהי' קשה לו כ"ז וע"כ כתב בזה"ל "ליסטים" שצרו על בתי ישראל אם באו על עסק ממון וכו' אבל אם באו על עסקי נפשות להרוג ולאבד או אפי' באו סתם וכו' דסתם ליסטים הם הורגי נפשות יוצאים עליהם וכו' "ובזמן הקדמון שביהמ"ק הי' קיים ובאו לעיר העומדת על הגבול אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין וכו' דעיר כזה אם יכבשוה נוח ליכבש את כל הארץ" ואפי' לא באו עדיין ממש וכו' ובסעי' י' כתב ויש מי שאומר דהאידנא בזמנה"ז אם באו ליסטים אפי' רק על עסקי ממון וכו' וזה ידוע בליסטים שאם לא יניחם לשלול ולבוז ממון יהרגום וכו' "ודע דדין זה א"א להיות עתה בעיר שיש מושלים מהמלוכה שאין העולם הפקר ורק בכפר זה יכול להיות" עכ"ל.

ונראה מדבריו שביאר את דברי המחבר בסעי' ו' שבא לחדש בזה הדין דספר, ונקט המחבר לישנא דגמ' כצורתה (גוים שצרו על עיירות וכו') אף שאינו שייך כ"כ בזמנה"ז שהרי אנו דרים בין בתי הגוים בזמנה"ז אלא שכתבה לחדש לנו שזה שייך גם בזמנה"ז לענין ליסטים שבאו על "בתי ישראל", וע"ז הדגיש הערוה"ש דציור שבאו על העיירות איירי "בזמן הקדמון" דייקא, ובס"ז כתב די"א דגם בזמנה"ז הדין בבתי ישראל כדין ספר, וע"כ כתב המחבר מתחילה דין ספר מפני שרצה להשמיע עיקר דין ספר שהי' נוגע בזמנה"ב ואח"כ כותב דה"ה בזמנה"ז, וע"ז מסיק בערוה"ש דכיום הזה גם זה אינו שייך כ"ז כיון שיש מושלים מהמלוכה וכו', ומשמע דס"ל להערוה"ש דדינא דסעי' ו' וסעי' ז' איירי בגוונא חדא, רק שמתחילה כתב המחבר יסוד הדין והחידוש דספר ואח"כ מבאר בזמנה"ז תמיד הדין כספר, (ומש"כ המחבר ד"ז בשם י"א עי' בכה"ח אות כ"ח דכן דרך המחבר בכ"מ שכשלא מצא עוד מי שכ"כ להדיא, מביא הדין בשם י"א אבל לא שיש בזה פלוגתא).

אמנם בשאר הפוסקים שהביאו את דברי המחבר בסתמא ולא ביארו כן משמע דס"ל דדין ספר שייך גם בזמנה"ז, וגם

ואין מחללין עליהן את השבת, תנ"ה נכרים שצרו וכו' - בד"א שבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללים עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין וכו' א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא וכו' ופרש"י לספר עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות. יוצאים עליהם: שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם" הרי נראה להדיא מד' רש"י דאיירי בזמן הבית שישראל שרוין על אדמתן בא"י, שהרי כתב פירוש ספר שמבדלת בין גבול ישראל וכו', וכן נראה גם ממש"כ "ושם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם" (וכלשון זה כתוב גם בפ' ר' חננאל בן שמואל ועוד, וכ"ה בקרבן העדה ובפני משה על הירושלמי שם). [ועי' רבינו יונתן (בגמ' עירובין שם) והר"ן (שבת ז' ע"ב מדפי הרי"ף) ובערוך (ערך ספר) שכתבו להדיא שהוא בגבול "ארץ ישראל" וכ"ה בריבב"ן שכתב כן ומסיק ואם יכבשו ייש לחוש לכל א"י" הרי דמיירי מענין כיבוש ארץ ישראל].

עוד יש להתבונן בלשון המחבר שבסעי' ו' העתיק לשון הגמ' דנכרים שצרו על עיירות ישראל וכו' ואפי' בסתם יוצאים עליהם בכלי זיין וכו' ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללים עליהם את השבת. והוסיף הרמ"א ואפי' לא באו עדיין אלא רוצים לבוא (או"ז) ואח"כ בסעי' ז' כתב המחבר י"א "דבזמנה"ז אפי' באו על עסקי ממון מחללים שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממון יהרגנו והוה עסק נפשות וכתב הרמ"א ומ"מ הכל לפי הענין (פסקי מהרי"א סי' קנ"ו) עכ"ל, דלכאור' צ"ב במה איירי בסעי' ו' והרי וודאי לא איירי מדין שבזמנה"ב שהרי אין דרך השו"ע להביא דין שאינו נהוג בזמנה"ז, ואם איירי בזמנה"ז נמצא לכאור' שיש מחלוקת בין סעי' ו' וי"א דסעי' ז' וצ"ב במה פליגי.

והנה הציונים הדתיים מפרשים דברי השו"ע באופן נפלא מאוד שלפי"ז דברי המחבר הם ממש "כפשוטו". והוא, דהשו"ע בסעי' ו' "ניבא" על המדינה הטמאה שלהם שהוא ממש כעיר הסמוכה לספר ומדגישים מה שהביא המשנ"ב (ס"ק י"ט) לשון רש"י דחיישי' "שמא ילכדוה ומשם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם", וסעי' ז' שכ' "בזמנה"ז קאי על כל בני הגולה שדרים בין הגוים. ופי' זה ממש הפלא ופלא

דלדברי הערוה"ש סעי' ו' וסעי' ז' איירי בגוונא חדא, ובפשטות מדברי המחבר דפלגינהו בתרתי משמע שהם ב' דינים.

ובמעשה רוקח על הרמב"ם (הל' שבת פ"ב הכ"ג) בדין עיר הסמוכה לספר וכו' הביא מש"כ רש"י (ד"ה תרגומא) איזו היא עיר בבבל דהוי סמוכה לספר, נהרדעא. שהיתה סמוכה לגוים מצד א' ולעירות שיושבים בהן בני גולה מצד שני ע"כ. והק' ע"ז המעש"ר מאי קמ"ל הרי כבר תני בברייתא דלעיל דין ספר. ות"י דרש"י ז"ל כוונתו לומר דאף דלא מיקרי סמוכה לספר ממש, ר"ל מצד המלכיות כי הכל הוא ממלך א' "שהרי בבני גולה קאמר", ודין הברייתא הוא בספר שהוא עיר המבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות", אפ"ה מכיון שבמקצת אותו מלכות יש באיזה עירות מצד א' כולם ישראל, או שאותה העיר הוא סוף ישיבת ישראל הרי נידון כספר לענין זה, וכן נראה ממש"כ בפרק מרובה (כ"ק דף פ"ג ע"ב ועיי"ש ברש"י ד"ה בבל ודו"ק) וכו'. ומסיים המעש"ר דמעתה קצת קשה למה לא הזכירו רבינו (הרמב"ם) בדין זה וכו' וגם בהרי"ף והרא"ש והרב ב"י לא מצאתיו. וצריך לומר דמשום דמילתא דפשיטא הוא לא הזכירוהו, ודוחק עכ"ל.

הרי לן מדבריו שהבין בפשיטות ואף הוכיח כן מד' רש"י דדין ספר בבבל שהוא בגולה הכוונה שהוא כעין ספר כיון שהוא מקום קיבוץ גדול אנשים מישראל וכצוירם הנ"ל, ולפי"ז שפיר נוכל לומר דאף שהראשונים לא הזכירו במפורש ציורים אלו רק העתיקו הברייתא דאיירי בזמה"ב מ"מ השו"ע (סעי' ו') והפוסקים שהעתיקו דין זה להלכה לענין זמה"ז ע"כ דאיירי כעין הציורים הנ"ל, ובסעי' ז' הוסיף דין חדש מההה"ד דכשגרים בין בתי הגוים ממש תמיד נחשב כספר.

ובמעש"ר מביא שכן פי' גם התורת חיים (עירובין שם) שהק' על רש"י דלמה כתב בגמ' נהרדעא "כעיר הסמוכה לספר דמאי", הרי דלדבריו היא ממש סמוכה לספר. ות"י עפ"י ע"ד הגמ' (יבמות ט"ז ע"ב) צוה ה' ליעקב סביביו צריזו אמר רב כגון הומניא לפום נהרא. לכן אפי' עיר היושבת באמצע המדינה הו"ל כעיר הסמוכה לספר שאם לא יעמדו כנגדם איכא למיחש שמא יבואו פתאום וילחמו עליה ויכבשום ויהרגום. ותרגומא נהרדעא דוקא לפי שיש שם ישוב קבוע וישראל הרבה לכך ראוי לחלל את השבת בשבילם. א"נ לפי שהיו שם עירות של עכו"ם סמוכות לה. וכ"מ בהגהות אשרי שכתב

ובזמה"ז וכו' מפני שאנו דרים בין קצת ישמעאלים ששוללים והורגין ולא גרע מעיר הסמוכה לספר, עכ"ל התו"ח. (עכ"פ גם לפי פירושם נראה להדיא דהא דסעי' ו' איירי נמי כעין הא דסעי' ז' רק דבסעי' ו' איירי שהגוים מתקבצין על ישוב ישראל לשלול שלל ולבזו בו (ובכה"ג יתכן אופנים שלא יחשב כספר כגון שגרים במקום שאין גוים סביב הישוב או שהישוב גדול כ"כ שבאמצע הישוב אין כ"כ פחד מהשוללים האלו (כ"מ מדבריהם ודו"ק), ולפי"ז מובן ד' המחבר שהתנה דצ"ל כספר הרי דאף בזמה"ז לאו כ"מ מיקרי ספר).

וכ"מ מדברי הרמ"א שהוסיף בדין בס"ו "דאפי' לא באו עדיין אלא שרוצים לבוא" והלא בברייתא כתוב "נכרים שצרו" משמע שצרו כבר וא"כ מנין לו קולא כזה אלא שמקורו הוא מאו"ז, שגם בהג' אשרי הנ"ל הובא ד"ז משמו, ועי' בפנים או"ז (ח"ב סו"ס קמ"ט לענין דליקה וביותר מבואר ד"ז בס"י פ"ד אות יז) שכ' בא"ד (אמתני' שאינם יוצאים לא בשריון ולא בקסדא וכו') הלכך אחינו שבביה"ם לא טוב עושים שמוליכים חרבותם ותריתיהם בער"ש מיהו כשפעמים יראים ושומרים את העיר שמא אז מותר כההוא דפ' מי שהוציאו בעירובין דאמר ריא ר"ע כו"ם שצרו וכו' וטעמא דמילתא שמא ילכדוה ומשם וכו' "וכ"ש עתה שאנו דרים ביניהם", שאפי' "אם באו לשלול" בעלמא שיוצאין עליהם בכלי זיין שכששוללים אז כמו"כ הורגים ואין לחלק בין היכא שצרו כבר להאומרים שרוצים לבוא לשלול אע"פ שלא באו עדיין מותר ללבוש כלי זיין ולעשות קול בעיר כדי שלא יבואו דאין מדקדקין בפקו"נ עכ"ל, וכע"ז כתב בהגהו' מ"י (אות י') עמש"כ הרמב"ם דין ספר כ"ש אנו שאנו שרוים עמהם דמותר עכ"ל. (וא"כ כיון שהוסיף הרמ"א ד"ז אדינא דמחבר א"כ ע"כ דס"ל דגם כוונת המחבר הוא לענין שומרי העיר מהגוים הפוזחים שאנו גרים ביניהם ובקל הם יכולים ליכנס לשלול ולשדוד, דבזה הדין כספר דיש לחשוש אף כשרוצים לבוא וכעין מש"כ רש"י דחיישי' שמא ילכדוה וכו' ודוק).

הרי לנו מבואר להדיא דהפוסקים בסעי' ו' איירי מעיר או ישוב של יהודים הנמצא בין הגוים שדרכם לבוא ולשלול ממון היהודים ויש פחד שמתוך פחזותם הם גם יהרגו (דאל"כ לכו"ע לא הי' שום היתר לעמוד עליהם רק יניחום לשלול כמבואר בפוסקים), וד"ז ידוע שהי' מצוי בכל הדורות שהיהודים דרו בגעט"א ובאו עליהם גוים לשלול ולהרוג ועשו פאגראמע"ן רח"ל, וזה ממש כמש"כ הערוה"ש דאיירי "בליסטים" גרידא ולא כדוגמת הברייתא דאיירי בנכרים "שצרו על עירות" וכו'

דאיירי בזמה"ב דוקא (רק דערוה"ש פי' הא דסעי' ו' שהוא לחדש הדין לענין ליסטים שבאו "על בתי ישראל" הנמצאים בין בתי הנכרים וכהא דסעי' ז', משא"כ שאר המפרשים שפי' דסעי' ו' איירי בישוב ישראל וכו"ל).

וכ"ה מפורש בלשון הגהה' אשרי הנ"ל (עירובין פ"ד סעי' ו') בתחילת דבריו שכתב ובזמה"ז כשבאו "שוללים" על עסקי ממון יוצאים עליהם וכלי זיין וכו' מפני שאנו דרים וכו' (כנ"ל המשך לשונו שם), והו"ד בב"י (סו"ס של"ד) ועיי"ש שכ' ע"ז בזה"ל אמנם נראה דיש לתת לב לפי הענין לפי ראות חכמי הדור "כגון אם יש שופטים ושלטונין בעיר מבטיחים להציל את ישראל" וכה"ג אם נראה שאין סכנה כלל לא יחללו את השבת, עכ"ל. וזה ממש כמש"כ הערוה"ש הנ"ל דבמקום שהשלטון מבטיחים להציל אינו שייך זה ורק כשאין השלטון נכנס בעובי הקורה להציל את היהודים מדי הליסטים אז שרי לעמוד בעצמם על הליסטים ולהרגם. הרי לנו מבואר גם כאן דאיירי בליסטים גרידא וכו"ל.

והנה בלבוש פי' הטעם בדין דספר (בסעי' ו') דכיון שהעיר סמוכה לספר בקל יוכלו להמלט, ואם לא יעשו רצונם יתחילו מיד להרוג עכ"ל, ובא"ר שם הק' עליו למה לא כ' טעמא דרש"י דמשם תהא נוחה הארץ וכו' וכתב דאח"כ מצא בראב"ן (סי' שס"ג) שכתב ג"כ כטעם הלבוש, וז"ל הראב"ן שם (לענין איסור כיבוי דליקה) וה"מ במקום שאין סכ"נ כגון שאין גוים אלא מעט ורובן ישראל, או יד ישראל תקיפה על הגוים, "אבל בזמה"ז" שאנו מתי מעט בין הגוים וידם תקיפה, ואפי' לא באו גוים אלא על עסקי ממון וכו' (וכדאיתא בס' ת"ז) ותניא עיר הסמוכה לספר וכו' דכיון דסמוכה לספר אם יעמדו ישראל על ממונם יהרגום "ולא ייראו כיון דסמוכים לגוים אחרים" כ"ש אנו שאנו יושבים בתוכם שלא ייראו מלהרוג וכו' עכ"ל.

ולפמש"כ לעיל יבואר היטב למה לא נקטו כרש"י, דטעמא דרש"י לא שייך כ"א בזמה"ב או בישוב גדול של יהודים הנמשך על כמה עיירות (או בעיירות של יהודים עם הגוים וכדלקמן) רק שהפוסקים הביאו טעם זה דנלמד ממנו דה"ה דיש לחשוש כע"ז בישוב ישראל וכו"ל, אבל טעם הראב"ן שייך שפיר אף בזמה"ז בספר ממש דכיון שבאים הליסטים לשלול בתי היהודים ע"כ יש יותר חשש בעיר הסמוך להגבול שהם יכולים לברוח וזה יותר סכנה מטעם הנ"ל.

ויותר מפורש ד"ז בשארית יוסף (כת"י תלמיד - מובא בקובץ

מפרשים בסוף הטור שי"ל ע"י מכון המאור) וז"ל ובעיר הסמוכה לספר ר"ל אע"פ שאין דרכם לבוא על עסקי נפשות מ"מ כשהוא סמוך לספר אינם יראים משום אדם "לאפוקי כשהוא במדינה יראים ממלכות" עכ"ל. הרי לנו להדיא דאיירי בליסטים כאלו שבאים לשלול ובמדינה אין חשש שיהרגו שמפחדים מהמלכות, משא"כ בספר יכולים לברוח לעבר הגבול וזה סכנה טפי.

עוד מצאנו בספר כף החיים (סי' שכ"ט אות כ"א) פירוש נוסף על האי דינא דסעי' ו' וז"ל כתב בספר מאורי אור (חלק באר שבע דף קי"ג ע"ב) דכוונתו שדרים "גם" ישראל כדין וגם חופרין כרכום ע"פ מושל העיר שהוא סכנה בפנים שלא לפרוש מהם, וסכנה בחוץ מן המצור, וכ"מ בתה"ד (סי' ס' יעו"ש א"ח אר' ה') עכ"ל. ונראה מדבריו שבא לפרש דברי המחבר בסעי' ו' כפשוטו וכמו שהי' בזמה"ב, והוא כעין מה שהביא הכה"ח אח"כ (אות כ"ג) בשם הרוקח סי' קצ"ו (וכ"ה בא"ר אות ד' וכ"כ המשנ"ב בס"ק י"ז בשם הרוקח והאגודה מס' עירובין סי' מ"ז) שכשבאים חיילים מהאומות שמחוץ לגבולינו לשלול שלל מחיובים לצאת עליהם בכלי זיין אפי' בשבת אפי' על עסקי ממון "כדינא דמלכותא" דהיינו תחת רשות הגוים, וכמו שהי' בכל הדורות שהיו אנשים מישראל בצבא הגוים, ובכה"ג יש גם פחד שמא יכעסו יושבי המקום, ובעיר שאינו סמוך לספר אין כ"כ חשש עד שיהא מותר לצאת ולחלל שבת ע"ז.

עכ"פ הצד השווה שבכל הפירושים הוא, שלא נמצא מי שיפרש דאיירי כעין זמה"ב שיוצאים למלחמה נגד הגוים. ואדרבה אף דינא דסעי' ו' מוקמינן באופנים שאינו שייך בהם כלל האיסור של מרידה באומות, דאילו באופן של מלחמה באומות כבר הסכימו הפוסקים בס' רמ"ט דאין צריך וכו' ואינו שייך בזמה"ז וכו"ל. ואף שאר הפוסקים (שועה"ר ומשנ"ב, ועוד) שלא פירשו כ"ז להדיא רק העתיקו את דברי המחבר בסתמא ע"כ דאיירי בכה"ג דהמעש"ר והתו"ח וכדנראה להדיא במקור הדין באו"ז, וע"כ הביאו פרש"י בענין ספר דשייך גם לפי זה וכו"ל. ובפרט דינא דסעי' ז' מפורש להדיא כן בפוסקים, ומקורו הוא מתה"ד (ח"ב סי' קנ"ו ובסי' ס') בשם או"ז (ח"ב סו"ס קמ"ט) לענין דליקה "דבזמה"ז שאנו דרים בין הנכרים, מותר לכבות הדליקה דדמי לעיר הסמוכה לספר כאשר המה שוללים וחוטפים וכו' (עכ"ל תה"ד בס' ס' ס') וע"י ברוקח ואגודה שגם הם מוכיחים דין הנ"ל

מהברייתא דעירובין הנ"ל.

הרי אנו רואים להדיא שכל אלו הראשונים שהם מקור דין זה בהבאת הגמ' דעירובין להלכה, כולם מפרשים דין זה לענין הציונים הנ"ל ולא לענין מלחמה עם האומות (ה"ה האו"ז, הרוקח, האגודה, ההגהו' מיי', הגהו' אשרי', הראב"ן והתה"ד, וכנ"ל דבריהם. וכ"מ גם מד' הב"י והרמ"א, וכל האחרונים שביארו דין זה, ולא נמצא אף א' מהאחרונים שמפרש כדעת הציונים הדתיים).

ולפי"ז מובן דה"ה מש"כ בטוש"ע (או"ח סי' ת"ז) כל היוצאים להציל נפשות מיד עכו"ם וכו' יש להם אלפים אמה לכל רוח וכו' ואם היתה יד העכו"ם תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו הרי אלוי חוזרים בשבת למקומם ובכלי זיינם", מיירי ג"כ בזמה"ז ובליסטים וכדו', ואע"פ דהברייתא

מקור דין זה איירי בזמה"ב, מ"מ הובא דין זה בשו"ע לגבי נידונים השייכים בזמה"ז לענין הליסטים וכדו'. ואי"צ שיהי' מפורש כן בשו"ע דפשוט דבהכי מיירי בזמה"ז, שהרי בסי' רמ"ט כתבו הב"י והב"ח להדיא דלא שייך בזמה"ז ענין לצאת על העיירות (ואף להציל השבויים לא מצא הב"ח אופן שיהא שייך בזמה"ז כ"א כשנשבו יהודים וגוים וכנ"ל). ובערוה"ש שם (סי' ת"ז סעי' ג') כתב להדיא כל היוצאים להציל נפשות מיד "הליסטים" וכו' ואם היתה יד "הליסטים" תקיפה וכו'. נמצא גם וזה מוכיח על הדין דסי' שכ"ט דאיירי בליסטים, ואע"פ שלא כתבה המחבר בפירוש, זהו מפני שכ"ה דרכו להעתיק דיני הראשונים כלשונם וכצורתם אבל וודאי איירי בהכי (או כציור הכה"ח הנ"ל).

היוצא לנו מכ"ז להלכה לענין מלחמה בזמננו:

שלא ימות ועדיין חוזר ומקבל ע"ע שיעבוד הגלות ולענין המלחמות שעושים הציונים לא שייך זה מטעמים שנתבארו לעיל סוף פרק ב' ע"ש.

(ד) וכן כשהגויים רוצים לבטל דת תורה"ק, יש לעמוד עליהם במסי"נ ולהרגם כמו שעשו בימי החשמונאים, כיון שגם זה אינו לשם עשיית חירות ופריקת עול השעבוד כי אם הצלת הדת גרידא, וגם בזה הטעם כיון שא"א לו בענין אחר וכו"ל.

(ה) גם באופנים אלו שרי רק להרוג את הקמים עליו להרגו (ומטעם הנ"ל) אבל לעשות מכח זה חירות ממש ע"י הקמת מלוכה וצבא וכדו' שזה "עצמאות וחירות" ע"ז אין שום היתר אף במצב של פקו"נ ממש שה"ה ביהרג וא"י וכו"ל.

(ו) כ"ז איירי לענין לצאת מעצמם הוא וחביריו לעמוד על הרודפים ולהרגם, אבל לכופ על אנשים מישראל שיכנסו למלחמה ולסכן את נפשם אסור מצד לא תעמוד על דם רעך כיון שאין לנו מלך וסנהדרין ואו"ת ואין לנו שום כח לכופ לזה.

(א) כשבאו ליסטים ושוללים בעלמא לשלול שלל ולבוז בז, ויש לחשוש על סכנת נפשות מותר לצאת עליהם ולהרגם דכיון שהוא בהסכמת המלכות אי"ז נחשב כמרידה כלל.

(ב) וכ"ש שמותר לצאת למלחמה יחד עם הגויים ולעזרם נגד האויבים ואף מחוייב לעשות כן מצד גזירת המלכות.

(ג) אם באו גויים מצד המלכות לשוללם או לגרשם, אסור לעמוד כנגדם אפי' אם באו להרוג, דכ"ז שיש לו אפשרות לברוח ולהימלט מהם, או להשתדל אצלם ע"י חנופה או בתחנונים שלא יהרגוהו החיוב לעשות כן, ואם אינו עושה כן ועומד להורגם, הר"ז התקוממות נגד גזירת הגלות והוא כמרידה באומות שהוא העברה על השבועות החמורות, כיון שאינו רוצה לקבל עול שיעבוד הגלות ורוצה להשתחרר מזה ולעשות חירות לעצמו. ואם א"א להמלט מאצלם כ"א ע"י שיעמוד עליהם ויהרגם מותר לו לעשות כן כיון דאינו עושה כן להקל מעצמו שיעבוד הגלות רק

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שבזכות שנקבל עלינו לשמור א"ע במחשבה דיבור ומעשה לקבל עלינו עול הגלויות בנאמנות "ולחכות" על הגאולה האמיתית בלי שום תקוה על שום פעולה אחרת, נזכה שיתגלה לנו משיח צדקינו במהרה בימינו כמאחז"ל (ילקוט פ' בא רמז קצ"א הובא ביו"א"מ בהקדמה ועוד כ"מ) שיבא בזכות "נטרונא", ויקוים עלינו מקרא שכתוב (ישעי' כ"ה ט') ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה "קוינו לו" ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכמו שאומרים

בפיוט האקדמות עליה רמזי דין הוא ברם באמתנותא "שברנא ליה בשבין תקוף הימנותא" אמן כיה"ר.
